

UNIVERSITA PALACKÉHO V OLOMOUCI
CYRILOMETODĚJSKÁ TEOLOGICKÁ FAKULTA

Katedra křesťanské výchovy

Tomáš Hořínek

Postavení společensky stigmatizovaných lidí
v katolické církvi

Diplomová práce

Vedoucí práce: Mgr. et Mgr. Petra Sobková

Obor: Křesťanská výchova

Zaměření: Sociální vztahy

OLOMOUC 2012

Prohlašuji, že jsem diplomovou práci vypracoval samostatně a použil jsem přitom jen uvedené prameny a literaturu.

V Olomouci dne 20.dubna 2012

Tomáš Hořínek

Děkuji paní Mgr. et Mgr. Petře Sobkové za její trpělivou pomoc a cenné rady při zpracovávání tématu. Dále pak všem kněžím a farníkům v místech kde byl prováděn dotazníkový průzkum za vstřícnost a spolupráci. Závěrem pak chci poděkovat rodičům a celé své rodině za jejich podporu a zejména modlitby.

Obsah

ÚVOD	6
TEORETICKÁ ČÁST	8
1. STIGMA, STIGMATIZACE	8
2. DEFINICE NORMALITY	9
2.1. Stigmatizace a utrpení	11
3. SOCIÁLNÍ PATOLOGIE	11
3.2. Činitelé ovlivňující sociálně patologické jednání	14
3.3. Sociální prevence	15
3.3.1. Rodinné prostředí	15
3.3.2. Vliv společenského prostředí	17
4. PROBLEMATIKA SPOLEČENSKY STIGMATIZOVANÝCH LIDÍ	18
4.1. Vliv stigmatizované osoby	20
4.2. Vliv farního společenství	21
4.3. Vliv osoby kněze	22
4.4. Vliv osoby spolupracovníka kněze	23
5. NABÍDNUTÍ POMOCI	24
5.1. Druhy pomoci	24
5.2. Motivy poskytování pomoci	25
5.3. Okolnosti pomoci	26
5.4. Přijetí pomoci	27
6. POSTOJ STÁTU KE SPOLEČENSKY STIGMATIZOVANÝM LIDEM	28
7. POSTOJ CÍRKVE KE SPOLEČENSKY STIGMATIZOVANÝM LIDEM	29
7.1. Osobnosti lásky a pomoci	33
7.1.1. Sv. Jan Bosko	33
7.1.2. Guy Gilbert	36
7.1.3. Marián Kuffa	38

PRAKTICKÁ ČÁST	41
8. VYMEZENÍ VÝZKUMNÉHO PROBLÉMU	41
9. DESIGN VÝZKUMU.....	42
9.1. <i>Typ výzkumu</i>	42
9.2. <i>Popis dotazníku</i>	43
9.3. <i>Realizace výzkumu</i>	43
10. POPIS ZKOUMANÝCH OBLASTÍ	44
10.1. <i>Moravskoslezský kraj</i>	44
10.2. <i>Konkrétní farnosti</i>	45
11. VÝSLEDKY A ROZBOR SHROMÁŽDĚNÝCH DAT.....	48
11.1. <i>Výsledná sumarizace shromážděných dat</i>	48
11.2. <i>Rozbor výsledných údajů pro jednotlivé farnosti</i>	50
12. PŘEHLED VÝSLEDKŮ A JEJICH INTERPRETACE	53
12.1. <i>Výsledky charakterizující zkoumané farnosti</i>	54
12.2. <i>Výsledky charakterizující stanovené cíle</i>	58
13. DISKUZE	62
ZÁVĚR	66
POUŽITÁ LITERATURA A PRAMENY	68
PRAMENY	68
LITERATURA	70
SEZNAM INTERNETOVÝCH ODKAZŮ	72
SEZNAM OBRÁZKŮ A GRAFŮ.....	73
SEZNAM TABULEK	73
SEZNAM PŘÍLOH	74

Úvod

Vznešenost idejí humanismu a racionalismu nebyla plně a správně uchopena a uvedena do praktického života v souladu s morálkou Písma, ale z velké části byla utopena v krvi Francouzské revoluce a dále pak deformována pýchou a neláskou člověka.

Pokrok, který byl odstartován v době vědecko-technické revoluce, velmi často neposloužil k pomoci a zvýšení životní úrovně lidstva všeobecně, ale byl rovněž krutě znásilněn nenasytností, bezohledností a neláskou. Často přispíval k zotročení a bídě lidí na straně jedné a obrovské rozmařilosti a bohatství na straně druhé. Ovoce těchto událostí, tohoto odklonu ze stezky spravedlnosti¹ tak, jak nabízí Písmo, sklízíme dodnes ve formě sobectví a nenávisti ve světě, napětí politického a ekonomického, narušení sociálních vazeb apod.²

S negativními jevy se lidská společnost setkávala a vypořádávala od dávných věků, ale problematika nárůstů těchto jevů, problematika morálky, která je karikaturou morálnosti, se neustále stupňuje. Společnost je stavěna před otázku, jak řešit tento stav, jaký postoj zaujmout k lidem zasaženým tímto vývojem. Spektrum těchto lidí je velmi široké a nelze ho asi beze zbytku vyjmenovat. Pro přiblížení této skupiny snad jen vzpomenout – lidé bez domova, rozvedení, svobodné matky, lidé žijící ve volném svazku, alkoholici či jinak závislí, trestaní, homosexuálové ...

Bylo by naivní se domnívat, že příslušníci katolické církve jsou těchto problémů uchráněni. I zde je určité – v souladu se statistikou a pravděpodobností – procento lidí takto společensky stigmatizovaných. A

¹ Ž 23,3

² Srov. BENEDIKT XVI; *Caritas In Veritas*

jaký postoj k nim Církev zaujímá? Nejenom ta oficiální hierarchická část, ale my všichni? Jak ono sami vnímají přijetí nebo nepřijetí od Církve? Těmito otázkami se chci zabývat ve své práci. Ta se skládá z části teoretické, kde je nastíněná situace v České republice, v Církvi, problematika nabídnutí a přijetí pomoci a volba metody výzkumu. Druhá část, praktická, se zabývá vlastním výzkumem ve farnostech a interpretací dosažených výsledných informací. V jednotlivých kapitolách je rozebírána podrobněji problematika vztahující se k danému tématu. Práce je zakončena celkovým shrnutím poznatků a dosažených výsledků.

Teoretická část

Tento oddíl diplomové práce, jak již avizuje název, se zabývá teoretickým základem problematiky a přibližuje možné pohledy a řešení v oblasti dané problematiky. V závěrečné části této práce je pak věnována pozornost několika význačným osobnostem, které mají úzkou vazbu na společensky stigmatizované – nebo snad lépe handicapované – osoby.

1. Stigma, stigmatizace

Než se začneme podrobněji zabývat skupinou osob, která je předmětem této práce, je nutné nejprve zaměřit pozornost na samotnou definici stigmatu, jako společenského fenoménu.

V prostředí antického Řecka, se pojem stigmatu vztahoval k lidem označeným tělesnými znaky proto, aby vyšla jasně a zřetelně najevo informace o něčem neobvyklém a špatném v morálním statusu označovaného. Tato znamení se vypalovala nebo vyřezávala do těla zločinců, zrádců, otroků, rituálně nečistých osob, nebo jinak společensky nepřijatelných lidí.³

Psychologický slovník definuje pojem stigmatu jako společenský předsudek vůči někomu, jemuž jsou pak připisovány záporné vlastnosti. Jde o předem dané záporné hodnocení, které je okolím prisouzeno jedinci, skupině, či organizaci.⁴

³ Srov. GOFFMAN, E.; *Stigma*, str.9

⁴ Srov. HARTL, P., HARTLOVÁ, H.; *Psychologický slovník*, str.565

V terminologii katolické církve se pod pojmem stigma, respektive stigmatizace, rozumí výjimečný dar nosit na těle známky utrpení Ježíše Krista.⁵

Pro účely této práce definujeme pojem stigma, stigmatizace takto: je to člověk s určitým mravním problémem, který je viditelný, v dané společenské skupině známý a danému jedinci ztěžuje – nepřijetím, předsudkem – jeho plné a kvalitní zapojení do života dané společnosti. Specifické je, že výzkum, který byl provedený pro účely této práce, se zaměřil na prostředí v Římsko-katolické církvi a zde může být vnímání a začleňování osob do této skupiny odlišné od ostatní většinové, nebo přesněji řečeno ne křesťanské společnosti. Pro ilustraci bude stačit uvést jeden příklad. Postoj k rozvedeným, případně znovu seždaným lidem je v sekulární společnosti velmi tolerantní a tento stav je chápán jako něco běžného. Naproti tomu v prostředí katolické církve je to až na výjimky chápáno jako „problém“ selhání. V rozsahu této práce je nutné vnímat předmětnou část populace z pohledu určité části společnosti, přesněji řečeno z pohledu věřících, začleněných do katolické církve, kdy toto vnímání může být odlišné od přesně daných definic, nebo pohledu nekřesťanské části společnosti.

2. Definice normality

Pohled na to co je normou a co ne, se pochopitelně s vývojem civilizace mění a je často i předmětem diskuzí (i v církevních společenstvích – např. rozvody, homosexualita apod.). Na skupinu společensky stigmatizovaných osob můžeme nahlížet i z tohoto úhlu

⁵ Srov. RAHNER,K., VORGRIMLER,H.; *Teologický slovník*, str.375

pohledu. Slovo norma má svůj původ v latinském jazyce a znamená – „pravidlo, směrnici, míru, podle které se určuje velikost a jakost nějaké věci.“⁶ V křesťanském společenství můžeme normu vnímat jako symbiózu dvou zákonů, a to přirozeného zákona (*lex naturalis*) a věčného zákona. Věčný zákon je „Boží vůle, která od věčnosti chce, aby jednou stvořené bytosti zachovávaly řád, který byl ustanoven Boží moudrosti.“⁷ Přirozený zákon se týká pouze jednoho živočišného druhu, lidí. „Je dán rozumným a svobodným bytostem – lidem. Je odrazem věčného Božího zákona.“⁸ Pro dodržování těchto norem (zásad, pravidel) slouží křesťanům, ale nejen jim, Desatero. Jsou pak i církevní pokyny – Katechismus katolické církve, Kanonické právo apod. – které jsou závazné pro členy společenství Římsko-katolické církve. Je tedy i v povědomí sekulární společnosti jakýsi přirozený soubor pravidel, částečně zakotvený i v obecně platných zákonech a normativech, který vymezuje co je a co není shodné s normou. Vše co se těmto pokynům staví do opozice je možné nazvat jako „mimo normu“, v přesné technické terminologii jako ne-normální. Hranice normy je pohyblivá, normalita může být a je posuzována podle mnoha různých kritérií a závisí na okolnostech, které toto hodnocení vyžadují.⁹

Problém společensky stigmatizovaných lidí v prostředí katolické církve, lze tedy upřesnit a přiblížit i z tohoto pohledu. Tato skupina se vymyká statusu normality ve smyslu dodržení věčného a přirozeného zákona. Nelze však na ni pohlížet jako na méněcenné nebo jinak defektní jedince, ale spíš jako na trpící bližní. I oni jsou dílo Boží.¹⁰

⁶ TONDRA,F.; *Morální teologie – Principy*, studijní texty na portálu CMTE, str.35

⁷ Tamtéž, str.50

⁸ Tamtéž, str.51

⁹ Srov. FISCHER,S.,ŠKODA,J.; *Sociální patologie*, str.21

¹⁰ Srov. Gn 1,27

2.1. Stigmatizace a utrpení

Pokud přijmeme jako pravdivý výrok, že společensky stigmatizovaní lidé jsou také lidmi trpícími, je namístě si připomenout myšlenky minulého papeže, dnes již blahoslaveného Jana Pavla II. V apoštolském listu *Salvifici Doloris* se podrobně zabývá tímto stavem člověka. V sedmém článku můžeme číst tato slova: „Lze tvrdit, že člověk trpí, když zakouší *cokoli zlého*.Proto je v psychologické formě každého utrpení vždy *zkušenost nějakého zla*, jimž člověk trpí.“¹¹ A dále pak: „*Trpící lidé jsou si totiž navzájem podobní svým stavem, v němž žijí, osudovou zkouškou a také touhou po laskavosti a péči a snad nejvíc stále se opakující otázkou po smyslu utrpení.*“¹² Jako věřící máme povinnost těmto lidem, především bližním ve farním společenství, pomoci toto utrpení překonávat, odstraňovat a sdílet ho s nimi v nezjištné lásce. V Písmu svatém najdeme slova o těle, které se skládá z mnoha údů. Jestliže trpí jeden z nich, strádá celé tělo.¹³ Podobně je tomu tak i v případě „těla“ farního společenství, kdy utrpení jedné části se projeví určitým způsobem v celku.

3. Sociální patologie

Na veškerou problematiku a její průvodní jevy lze rovněž pohlížet jako na záležitosti spadající do oblasti sociální patologie. Sociální patologie se objevuje jako samostatný vědní obor v Anglii počátkem 20.století, kdy se o jeho rozvoj zasloužila Barbara Wootonová. Zabývá se podmínkami a průběhem abnormálních sociálních procesů, jako je zločinnost,

¹¹ JAN PAVEL II.; *Salvifici doloris*, 7

¹² Tamtéž, 8

¹³ Srov. 1Kor 12,26

alkoholismus, pracovní úrazy a nemoci, sociálně podmíněné psychické poruchy, nezaměstnanost apod.¹⁴ Osoby, které vykazují známky sociální patologie, můžeme rovněž považovat za společensky stigmatizované. S rozvojem civilizačních procesů a zároveň s rozevíráním ekonomických nůžek se zvyšuje podíl jevů spadajících do této oblasti. Jde nejen o problematiku v rámci tzv. zemí třetího světa, ale o těžkosti, které se bytostně dotýkají celé lidské společnosti až do jejich nejmenších struktur – „boj“ o uznání ve farnosti, o pozici dostat se do „lepší“ společnosti, o větší majetek apod.

V době složitých společenských, ekonomických a politických vztahů nabývá poznání a rozvoj sociální patologie zásadního významu, a to jak pro důkladný a úplný popis problematiky, tak pro pomoc v rámci sociální prevence a rovněž pro eliminaci negativních projevů sociálně patologického jednání.

3.1. Členění a popis sociální patologie

Členění sociálně patologických jevů má především orientační charakter. Nelze mnohdy stanovit zcela přesnou hranici mezi jednotlivými jevy a v patologickém jednání u konkrétních osob často dochází ke kumulaci několika druhů. Hubáčková rozlišuje tři základní skupiny sociálně patologických jevů:

- Negativní společenské jevy – jsou charakteristické pro současnou konzumní společnost, závažnost není velká, dopad na společnost není také zásadně negativní, je to ale odrazová plocha pro závažnější jevy, velkou roli zde hraje prevence a eliminace těchto negativních

¹⁴ Viz. HARTL,P., HARTLOVÁ,H.; *Psychologický slovník*, str.401

jevů. Patří zde především nezaměstnanost, chudoba, velká úrazovost a nemocnost, rozvodovost aj.

- Asociální společenské jevy – představují závažnější problematiku ve společnosti, zde již kromě preventivní složky je nutná i represivní aktivita, která odpovídá závažnosti přestupku (např. náhrada škody, veřejná omluva...). Do této oblasti se zařazuje výtržnictví, vandalismus, šikana, sektářství, extremistická hnutí apod.
- Sociálně patologické jevy (v nejúžším smyslu) – představují nejvyšší míru společenské nebezpečnosti, vedle prevence zde má velkou váhu i represe, včetně nucené léčby. Do této skupiny jsou zařazeny čtyři problematické jevy – kriminalita, závislosti všeho druhu, prostituce a sebevraždy.¹⁵

Dělení do dvou skupin předkládá Kohoutek, který rozlišuje:

- Společensky nežádoucí jevy – nezaměstnanost, chudoba, vysoká rozvodovost, úrazovost aj.
- Společensky nebezpečné jevy – násilí, vandalismus, kriminalita, drogové a alkoholové závislosti, gamblerství apod.¹⁶

Velmi podrobný popis problematiky a jednotlivých sociálně patologických jevů lze nalézt například ve sborníku Mezinárodní klasifikace nemocí¹⁷ nebo v knize Marie Vágnerové.¹⁸

Záměrem této práce není zkoumání některých vybraných jevů, ale všech druhů sociálně patologického – stigmatizačního – jednání a bytí

¹⁵ www.zkola.cz – Objasnění vybraných pojmů, Mgr.HUBÁČKOVÁ, J., Informační a vzdělávací portál školství Zlínského kraje

¹⁶ www.slovníkcizichslov.abz.cz

¹⁷ *Mezinárodní klasifikace nemocí; 10 revize*, publikace se zabývá problematikou a popisem nemocí všeobecně, psychopatologické jednání – nemoci – tvoří jen část.

¹⁸ VÁGNEROVÁ, M.; *Psychopatologie pro pomáhající profese*

obecně, které provází konkrétní osoby v jejich životě a jejich postavení (vnímání, přijetí a pomoc) ve společenství katolické církve.

3.2. Činitelé ovlivňující sociálně patologické jednání

Základní činitelé vzniku sociálně patologických jevů jsou konkrétní jedinec, rodina v úzkém i širším smyslu a společnost, respektive prostředí v němž daný jednatelce vyrůstá.

- Jedinec – je do jisté míry predisponován svou genetickou výbavou, neboli vrozenými vlastnostmi. Část těchto vlastností je natolik „silná“, že je nelze přirozeně změnit, je však určitá možnost některé negativní rysy laskavou a důslednou výchovou a osobním příkladem ovlivnit.
- Rodina – v úzkém i širším smyslu je prvotním, základním a také nejdůležitějším faktorem v ovlivnění správného mravního a sociálně zdravého vývoje jedince. Absence **normálního** rodinného zázemí je často spouštěcím momentem sociálně patologického jednání.
- Společnost – vedle rodiny tvoří rovněž důležitou složku pro nastavení správných postojů a vnímání kladných morálních a společenských hodnot. Výběr, nebo ovlivnění tohoto faktoru je mnohdy těžko ovlivnitelné, ale pokud je to možné, je třeba věnovat pozornost a úsilí tomu nejlepšímu nasměrování.¹⁹

¹⁹ Tamtéž, kap.25

3.3. Sociální prevence

Pokud zde byla v základních rysech nastíněná problematika jevů sociálně patologických, je třeba se alespoň informativně zmínit o prevenci k těmto jevům. Podle Psychologického slovníku má slovo prevence svůj původ v anglickém slově prevention, které lze přeložit jako předcházení nežádoucím jevům, nehodám, nemocem či úrazům.²⁰ Budou popsány tři základní druhy:²¹

- Primární prevence se zaměřuje na snížení výskytu poruch v populaci, eliminaci rizikových faktorů. Orientuje se na osoby u kterých ještě nedochází k přímým projevům sociálně patologických jevů.
- Sekundární prevence je orientována na včasné zachycení a zahájení léčby klinických projevů sociálně patologických jevů. Zaměřuje se na rizikové skupiny osob.
- Terciární prevence se snaží mírnit následky klinické poruchy a zabránit jejímu opakování

U všech tří základních druhů sociální prevence hrají důležitou roli, kromě metodiky, všichni tři výše jmenovaní činitelé, tedy jedinec, rodina a společnost.

3.3.1. Rodinné prostředí

Základním prostředím a faktorem v prevenci sociálně patologického jednání je rodina v užším i širším pojetí. Rodina jako instituce si prošla

²⁰ HARTL, HARTLOVÁ; *Psychologický slovník*, str. 426

²¹ Srov. FISCHER, S., ŠKODA, J.; *Sociální patologie*, str.80

v historických epochách, podobně jako celá společnost, svým vývojem. Definovat v dnešní době rodinu jako primární sociální skupinu je poměrně obtížné. Tradiční kritéria již ztratila svou váhu a platnost, spojení zákonným svazkem není nutností apod.²² Přesto kvalitní rodinné prostředí je základním předpokladem zdravého vývoje jedince. Úplná rodina, tvořená mužem a ženou, naplněná láskou, úctou a vzájemným respektem, rozumnou dělbou kompetencí je základem pro správné nasměrování člověka, který do tohoto prostředí přichází na svět. Všechny odchylky od tohoto vzorového modelu se negativně projevují na formování dítěte.²³ Je tím myšleno především – neúplná rodina, homosexuální páry, jevy nezdravé feminizace nebo mužské nadřazenosti, prostředí přetvářky a neupřímnosti, ale zejména absence opravdové lásky.²⁴ Důležité je i přijetí dítěte.

O této problematice píše ve své knize i Tomáš Halík: „Psychologové hovoří o *pradůvěře* (basic trust, Ur-Vertrauen), která se formuje v nejranější fázi života z kontaktu mezi dítětem a matkou. Podle některých se do nejhlubších vrstev rodičího se vědomí člověka vписuje i vztah matky k ještě nenarozenému plodu. Tam kde je potřeba láskyplné péče a přijetí ze strany nejbližších v rané fázi života nenaplněna, vzniká z této frustrace opak, „základní nedůvěra“, která pak může provázet člověka jako apriorní negativní a nedůvěřivé nastavení životu v jeho nejrůznějších projevech, zejména v mezilidských vztazích.“²⁵

Problematikou vývoje osobnosti ať už v prostředí rodinném nebo společenském se zabývá rovněž Erik Erikson ve své teorii růstu osobnosti.

²² Srov. KRAUS, B.; *Základy sociální pedagogiky*, str. 79-80

²³ Viz. SMAHEL, R. Doc. Dr.; *Duševní vývoj a duchovní zrání dítěte*

²⁴ Poznámky z přednášky Doc. Smahela – Pedagogika III.

²⁵ HALÍK, T. *Stromu zbývá naděje*, str. 77

Ta rozděluje celý lidský život do osmi fází. Zdárný a bezproblémový přechod z jedné „nižší“ fáze do druhé „vyšší“ je možný jen při plně kladném splnění všech podmínek.²⁶ Pokud nedojde k plynulému a úplnému přechodu z jedné fáze do druhé, člověk pak může ustrnout na určitém stupni vývoje nebo si s sebou nese dále do života nevyřešenou a omezující zátěž.

Rodinné prostředí významně ovlivňuje správnou orientaci jedince, pokud je těchto jedinců více tvoří společnost, která udává pozitivní směr v životě konkrétní osoby.

3.3.2. Vliv společenského prostředí

Pokud se dítě rodí do neutěšeného společenského prostředí – chudoba, narušené vztahy, kriminalita apod., je evidentně jeho budoucí morální kredit ohrožen. Podobně tomu může být, pokud se narodí do prostředí bohatství a nadbytku, kde nemá žádné pracovní povinnosti, zodpovědnost a tak často z nadbytku volného času trpí nudou.²⁷ Jedinec poměrně snadno přijímá negativní návyky a nesprávnou hodnotovou orientaci, navíc je pak často jako osoba pocházející z tohoto prostředí předem „stigmatizován“ a postaven do podřadné role ve společnosti. Je pak nutné velké úsilí samotného jedince aby se z této pozice vymanil. Pomocí je samozřejmě i rodinná podpora. Skutečností však je fakt, že tato cesta je velmi náročná a často končí neúspěšně. Pak zde nastává problém zařazení a přijetí těchto lidí do „zdravé a normální“ společnosti a spolu s tím i nabídka pomoci.

²⁶ Srov. DRAPELA, V.J.; *Přehled teorii osobnosti*, str. 68-70

²⁷ MATOUŠEK, O., KROFTOVÁ, A.; *Mládež a delikvence*,

Je nesporným faktem, že z hlediska morálky, zodpovědnosti a pevných zásad přirozeného života, společnost v naší zemi – ale nejenom v ní – dost slevila.²⁸ S rozvojem blahobytu a zároveň s úpadkem religiozity roste izolovanost, sobectví a nezájem o bližní, hédonismus a pýcha, ale současně strach ze zodpovědnosti, strach postavit se zlu. K tomu všemu napomáhá i špatně dané zákonodárství.²⁹ Jde především o nepodporování rodin a porodnosti a naopak o zvýhodňování svobodných matek, společný život nesezdaných páru, špatný systém vyplácení sociálních dávek, kdy člověk jen bere a nic nemusí dávat ani vyvíjet žádnou snahu. Situace je často složitá a nepřehledná a obrat ke zlepšení bude vyžadovat mnoho úsilí a odříkání od všech. Je to však částečně onen kříž, o kterém hovoří Ježíš v evangeliu.³⁰ Bůh nám neslibuje ráj už zde na Zemi, ale až v Nebi, přesto o něj máme už teď usilovat.³¹ Toto úsilí musí začít v rodině, nutná je ale také podpora státu a celé společnosti.

4. Problematika společensky stigmatizovaných lidí

Tato kapitola se věnuje problematice života a postavení osob se společenským stigmatem, které ji v prostředí katolické církve provázejí.

Každý jedinec, který se dostal do postavení člověka s „problémem“, si prošel určitým vývojem. Na počátku bylo mnohdy bezstarostné, snad trochu naivní a lehkovážné, nadšení – to se vztahuje především na manželství, kněžská povolání, instituty zasvěceného života aj. – nebo nedostatečné uvědomění si nebezpečí – zvláště u alkoholiků, gamblerů,

²⁸ Srov. ČBK *„Pokoje a dobro“*, str. 18-19

²⁹ Srov. ČBK *„Pokoje a dobro“*, str. 26

³⁰ Lk 9,23

³¹ Srov. BENEDIKT XVI; *Spasení*, čl. 24b

nebo jinak závislých.³² Samozřejmě je nutné brát v úvahu i výše uvedené faktory viz. kap. I.3.2. Startovní pozice jsou individuální. Ale téměř vždy hraje roli přítomnost nezodpovědnosti a pýchy – mne(nás) přece nepotká nic zlého, nebo se mi podaří s menším úsilím držet svůj život v rozumných a správných mezích. Postupně takový stav přerůstá ve stále větší problémy a často končí **krizí** – rozvod, odchod z kněžství nebo řádu, alkoholismus, trestné činy, závislosti apod.³³

Anselm Grün v jedné ze svých knih píše: „V církvi jsme uvedené prohry po dlouhou dobu potlačovali podle teze: žije-li kdo řádným životem a řídí-li se Desaterem a církevními příkázáními, nemůže ztroskotat. Jestliže přesto někdo zklamal, nabízela se jediná pomoc: „návrat ztraceného syna“. Dotyčný sám měl konečně pochopit, že je ztraceným synem z Ježíšova podobenství, který sešel na zcestí (srov.Lk 15).“³⁴ Tento postoj je sice v jádru pravdivý, ale nepřiměřeně tvrdý a není z něj cítit laskavá naděje a povzbuzení, jen pokorné sebezpytování a ponížený návrat. S tímto se lze bohužel setkat i dnes. Spisovatel však pokračuje dál: „Ztroskotání životních plánů není třeba nevyhnutelně pokládat za neštěstí nebo nehodu, již je třeba vyléčit tím, že se člověk snaží navrátit dřívější stav. Životní krach je spíše možnost nového začátku, něčeho naprosto odlišného.“³⁵ Takovéto konstatování dává člověku jistě více chuti do života.

Každý člověk, který takovou krizi prožije, ji má uloženou, ať už vědomě nebo podvědomě, a zůstává v něm hluboce zakořeněná jako

³² GRÜN, A.; *Ztroskotals? Máš šanci!*, Anselm Grün je německý benediktinský mnich, kněz, spisovatel, filosof a teolog, který se zaměřuje na problémy současného života z pohledu víry i psychologie.

³³ Tamtéž

³⁴ Tamtéž, str.6

³⁵ Tamtéž str.7

životní zkušenost. Tento stav je pak u některých lidí příčinou nedůvěry, opatrnosti a odmítání kontaktu s okolím, ale občas také nepřírozeného pozérství a nezdravého sebevědomí, případně chtěného vyčlenění se na okraj společnosti. Na druhé straně jsou lidé, kteří téměř zoufale touží po pomoci a povzbuzení a ne vždy si o to dovedou požádat, nebo se umět se svým trápením svěřit. Netečnost okolí je pak mnohdy přivádí k depresivním náladám a beznaději. Všechny tyto aspekty bychom měli mít na paměti při nabídnutí pomoci těmto zraněným lidem.

4.1. Vliv stigmatizované osoby

Problematika pomoci, přijetí a plnohodnotného života stigmatizované osoby se však týká i jí samotné. Na počátku musí být poznání a rozhodnutí.

Poznání – uvědomuji si problém, který jsem nezvládl, nesu na tom svůj podíl viny, potřebuji pomoc, nejsem v izolaci.

Rozhodnutí – chci tento stav změnit, přijmout pomoc, aktivně spolupracovat, poučit se.

Vzorovým příkladem je postava sv. Petra.³⁶ Dopustil se těžkého selhání a přesto po svém poznání a rozhodnutí byl přijat. V tom by měla být obrovská naděje pro všechny. Kromě přiznání si prohry, selhání³⁷, je velmi důležité také odpuštění: „Téměř všechny zraněné emoce jsou nedostatkem odpuštění. Nedostatek odpuštění vůči Bohu, vůči sobě samému, vůči jiným.“³⁸

³⁶ Srov. J 18,12-27; 21, 1-19

³⁷ Srov. GRÜN, A.; *Ztroskotals? Máš šanci!*, str. 68-70

³⁸ VELLA,E.; *Zakotvit svůj život v Bohu*, str. 45

Na tomto základě lze pak pokračovat v cestě k „novému“ životu. Důležité je ale zároveň přizvat ke spolupráci na této cestě i Boha. Týká se to v první řadě křesťanů, ale i pro nevěřící může být životní krach startem na nové, hodnotnější cestě.³⁹ Velmi výstižně to shrnuje Anselm Grün: „Ztroskotání rozbíjí starého člověka klamaného vlastními iluzemi a běhajícího za svými ideály s přesvědčením, že tak naplňuje Boží vůli. Ve skutečnosti je však zaslepen svými vášněmi a podléhá vlastním představám a přáním.“⁴⁰ Bez spolupráce mezi společenstvím a stigmatizovaným je přijetí a pomoc téměř nemožná.

4.2. Vliv farního společenství

Společenská stigmatizace, zvláště u lidí v křesťanském společenství, může způsobovat i to, že se moc „nechlubí“ se svým problémem a zůstávají raději v ústraní, nebo dokonce v anonymitě. Pokud není ve farním společenství přítomná laskavost a zájem o bližního, pak se tito stigmatizovaní lidé necítí dobře přijímání. Opačnou situací je necitlivé vyptávání, které může hraničit až s určitou touhou po senzaci a skandalizaci určité osoby. Kromě těchto vlivů se může na situaci a postavení lidí se společenským stigmatem projevit také sociální a historická role prostředí, ve kterém žijí. V prostředí konzervativním a tvrdém, myšleno v negativním smyslu těchto slov, se zranění lidé těžko mohou s nadějí a důvěrou v pomoc znovu pokusit o nový začátek.

³⁹ Svědectví jedné respondentky – alkoholičky, která mimo pomoc našla i cestu k Bohu
(in dotazníky)

⁴⁰ GRÜN, A.; *Ztroskotals? Máš šanci!*, str.109

4.3. Vliv osoby kněze

Velkou roli v životě a začlenění stigmatizovaných lidí do farního společenství má osoba kněze. V tomto případě není až tak rozhodující věk, jako lidské a morální kvality kněze a jistá dávka charismatu. Zároveň je nutný jemný diplomatický cit a pedagogické vlohy. Jsou mladí kněží, vzdělaní a plní nadšení, avšak konzervativní a velmi radikální – myšleno v negativním smyslu. Po promluvě jednoho takového kněze, kde tvrdě vystupoval proti pokleskům, zradě povolání atd., odcházeli lidé z kostela zasmušilí, zamlklí a zcela bez radostného povzbuzení do dalšího života.⁴¹

Druhou polohu reprezentuje starý kněz – jezuita – působící v regionu s malým počtem praktikujících věřících a s nadsázkou řečeno v „mravně upadlém“.⁴² Ten sice neváhal pojmenovat zlo, ale zároveň dovedl laskavě povzbudit v duchu slov Ježíše Krista v evangeliu.⁴³

Oba tyto ilustrační příklady nesouvisí s dotazníkovým průzkumem (viz. praktická část této práce). Lze však téměř s jistotou předpokládat, že kněze v druhém příkladu vyhledá kvůli pomoci i člověk, který není členem farního společenství. V prvním případě zřejmě i samotní farníci mají obavu jít za knězem se svým trápením. Rozhodující je tedy upřímný a opravdový vztah kněze k lidem, jejich problémům, jeho empatie a touha jim pomoci. Důležité je rovněž, aby kněz nebral své působení jako zaměstnání (od-do, jen v úřední hodiny)⁴⁴, ale jako povolání a službu, jako následování Krista ve vztahu k lidem.

⁴¹ Osobní zkušenost autora

⁴² Osobní zkušenost autora

⁴³ Viz. J 8,11

⁴⁴ Osobní zkušenost autora

4.4. Vliv osoby spolupracovníka kněze

Přes svou důležitost v procesu přijetí, pomoci a začlenění stigmatizovaných lidí do plnohodnotného života farního společenství, nemůže kněz zůstat osamocen. Kromě spolupráce a vlivu celé farní rodiny je důležitá i pozice laika – pastorační asistent, katecheta apod. – který je přiměřeně vzdělán, má důvěru společenství a je blízkým spolupracovníkem kněze, nikoliv jeho konkurentem či náhražkou. Tento člověk jako „jeden z lidu“ může pomoci překonat ostych nebo možnou bojácnost mezi lidmi a knězem, která je bohužel stále ještě na mnoha místech patrna. V tom lze vidět jeho význam a důležitost pro všechny. Otázkou je, jak jsou kvalitní absolventi teologických fakult – křesťanská výchova⁴⁵, nebo jiných vzdělávacích zařízení a jaká je jejich ochota k práci ve farnostech. Jinou stránkou problému je však také přijetí této pomoci, případně vybídnutí ke spolupráci ze strany kněze, biskupa apod. V práci těchto spolupracovníků nejde jen o předávání znalosti náboženských úkonů nebo liturgických textů, i když je to velmi důležité. Jde ale především o skutky lásky a osobní příklad podle vzoru jaký máme v Ježíši Kristu, v praxi tedy nabídnutí pomoci, laskavé slovo, útěchu a povzbuzení.⁴⁶

Pokud je člověk ve svém úsilí osamocen, ať kněz nebo laik, je pak problém přijetí a zapojení společensky stigmatizovaných lidí ve farnosti velmi složitý. Proto je tak důležitá týmová práce a vytvoření příznivého klimatu v celém farním společenství. Nikdo z lidí si nemůže být jistý svou

⁴⁵ V akademickém roce 2011-2012 přesáhne pravděpodobně počet absolventů tohoto oboru na CMTF UP v Olomouci číslo 1000 od doby jejího znovuotevření (In Sborník, *CMTF UP v létech 1990-2010*). Otázkou je zda všichni podle svých sil vykonávají to k čemu byli vzděláni a zda jsou kladně přijímáni ve farnostech svými duchovními

⁴⁶ Srov. Jk 2,14-26

nezranitelnosti a dokonalosti, každý z nás může jednou pomoc společenství potřebovat.⁴⁷

5. Nabídnutí pomoci

V předchozích kapitolách bylo několikrát použito slovo pomoc. Jde o akt lásky k bližnímu, ale zároveň činnost diskrétní a nevnučovanou. Celá naše společnost, tedy i křesťané, žije v době, která z hlediska morálky a sociálních vazeb (a tedy i výskytu sociálně patologických jevů) není zcela ideální. Je zde velký prostor pro nabídnutí pomoci druhým – bližním. Především pro nás, pro křesťany by měla každodenně v srdci a mysli zaznít výzva od Ježíše Krista: „...cokoliv jste učinili jednomu z těchto mých nepatrných bratří, mně jste učinili.“⁴⁸

Je zde však skutečnost nejen pomoc nabídnout, ale také otázka, zda pomoc bude přijata. Obecně platí zásada, že pomoc má být nabízena nezištně, s láskou a úctou k bližnímu a také s respektem k jeho svobodě, tedy i jeho právem tuto pomoc odmítnout. Vystává několik oblastí, na které je dobré zaměřit se více.

5.1. Druhy pomoci

První otázkou je o jaký druh pomoci se jedná. V zásadě lze vnímat tři druhy této pomoci. Nejobecnějším druhem je **pomáhající chování**, kdy pomoc poskytuje určitá osoba, není to v jejím popisu práce, ale je zde úmysl poskytnout pomoc jinému bližnímu, a příjemcem je opět konkrétní

⁴⁷ Srov. 1Kor 10,12

⁴⁸ Mt 25,40

člověk. Je to například pomoc starším lidem nebo nemocným v jejich denním životě – převést přes silnici, nést nákup atd.

Více specifické je pak **prosociální chování**, kdy za pomoc očekáváme alespoň částečně nějakou protislužbu, ale naše pomoc již vyžaduje větší úsilí – pomoc při stavbě domu apod.⁴⁹

Tím nejkvalitnějším a zároveň nejmenším okruhem pomoci je **altruismus**, pomoc z lásky, bez nároku na odměnu, často s velkým osobním nasazením a úsilím.⁵⁰ Výstižný případ této pomoci je v Písmu u sv.Lukáše v podobenství o milosrdném Samaritánovi.⁵¹

5.2. Motivy poskytování pomoci

Další otázkou je, proč si vlastně lidé pomáhají? Odpověď není jednoznačná. Na tuto otázku lze pohlížet z několika hledisek. Prvním z nich je hledisko **biologické**, jež je vysvětlováno z pozice vrozených tendencí či genetických predispozic. Pokud to lze jednoduše vyjádřit, u člověka je podílově nejvyšší pomoc v rodině, pak v širším příbuzenstvu, národě, rase a lidstvu jako celku.⁵²

Druhým hlediskem je **individualistický přístup**, kde ochota pomoci bývá ovlivněná okamžitou náladou, sympatiemi či antipatiemi k druhé

⁴⁹ Srov. HEWSTONE,M., STROEBE,W.; *Sociální psychologie*,str. 332-333

⁵⁰ Srov. TAVEL,P.; *Vybrané kapitoly ze sociální psychologie*, str. 123

⁵¹ Lk 10,25-37; Je zde poskytnutá prvotní, nutná pomoc a vytvořeny předpoklady dalšího zdárného vývoje – „dal hostinskému denár“- ale pak již svou pomoc „nevnucuje“ a nechává na bližním jak se dál zachová. To je správný a účinný způsob pomoci. Je zde ale zároveň jistota možnosti že bude další pomoc poskytnuta, pokud jedinec bude potřebovat – „doplatím zbytek, až se budu vracet.“

⁵² Viz. HEWSTONE,M., STROEBE,W.; *Sociální psychologie*, str. 334-335

osobě (bývá často např. u bezdomovců, nebo lidí „nevábného“ zevnějšku).⁵³

Třetí okruh tvoří **interpersonální přístup**, kdy vycházíme ze skutečnosti, že všichni lidé jsou na sobě více nebo méně závislí. Typickým příkladem je příprava studentů ke zkouškám – rozdělení úkolů, vzájemná pomoc.⁵⁴

Čtvrté hledisko je v rovině **sociálních vazeb**. Je zde pravidlo, že lidé by si měli mezi sebou pomáhat podle aktuálních potřeb. Platí však také, že pomoc, která vyžaduje velké úsilí od jednotlivce, se může a má rozdělit mezi více lidí a tím se rovněž rozloží díl odpovědnosti. Příkladem může být pomoc při velkých živelných pohromách, dopravní nehodě apod.⁵⁵

5.3. Okolnosti pomoci

Třetí otázka je, kdy pomáháme? Jednoduše a obecně to lze vyjádřit tak, že naše ochota pomoci je tím větší, čím větší pocitujeme zodpovědnost a umenšuje se, když se zodpovědnost může rozložit na více osob – nejsem tady přece sám, snad je mezi těmi lidmi lékař, který může pomoci. Důležitý je rovněž **sociální tlak** – jsem „pozorován“ lidmi kolem sebe, jak se zachovám. U někoho může být stimulem k činnosti, u jiného spíš negativní stresovou složkou. Jde o velmi individuální záležitost, ale člověk i v tomto případě je schopen pozitivního posunu a být tak připraven k okamžité a nezištné pomoci za každé situace.⁵⁶

⁵³ Tamtéž str. 335-336

⁵⁴ Tamtéž str. 346-347

⁵⁵ Tamtéž str. 349

⁵⁶ Tamtéž str.353-356

5.4. Přijetí pomoci

Velmi důležitá je také odpověď na otázku, jak a zda vůbec je naše pomoc přijata. Úmysl pomoci může být ušlechtilý a nesobecký, ale vždy musí být brána v úvahu svoboda druhého člověka, kterému pomoc nabízíme a ne vnucujeme. Naše pomoc může být i odmítnuta, protože objekt naší pomoci má pocit ponížení, neschopnosti, strachu ze závaznosti, ale i naprosté rezignace a nechuti změnit svůj stav. Tady je ze strany poskytovatele pomoci velmi důležitá trpělivost, laskavost, pokora a velký respekt ke svobodě volby bližního. Dobrý skutek ani pomoc nelze nutit násilím - snad kromě mála případů ztráty svéprávnosti – a určitě to nesmí být impuls k zatvrzení u poskytovatele.

Jedinečným příkladem v takových situacích je pro nás věřící Ježíš Kristus. Celý jeho život, učení a skutky byly jedním velkým dobrem, pomocí a ukazatelem jak dojít spásy. Přesto byl mnohými nepochopen a nakonec zabit. Jeho láska k nám je ale bez hranic, přinesla spásu celému lidstvu. A i tehdy dává člověku svobodu volby – chceš přijmout mou nabídku, nebo raději jdeš svou cestou a odmítneš mne?

Velkými postavami naší doby jsou lidé jako my, se svými slabostmi, chybami a problémy, ale i s obrovskou touhou a zároveň pokorou přinášet dobro a pokoj. Jsou to již zesnulí blahoslavení Jan Pavel II. a Matka Tereza z Kalkaty. I oni se setkávali za svého života s nepochopením a odmítáním, zůstávali však plní lásky a připravenosti k další pomoci.

6. Postoj státu ke společensky stigmatizovaným lidem

Není úkolem této práce se detailně zabývat postojem státu ke sledované skupině osob. Římsko-katolická církev je však nedílnou součástí našeho státu, proto je nutné se o postoji státu k těmto lidem rovněž zmínit.

Nemalou zodpovědnost na sebe bere stát v oblasti všech tří druhů prevence sociálně patologických jevů. V rámci realizace primární prevence jsou zajišťovány osvětové a informativní akce především ve školních zařízeních. Pro oblast sekundární a terciární prevence jsou státem zřizovány nemocniční zařízení, ale i objekty pro izolaci a represi. Je nutné se také zmínit o pomoci při zprostředkování práce, sociální výpomoci a také aktivity v boji s kriminalitou. Tato činnost je téměř celá v kompetenci státu. Pomoc je zajišťována buď přímo státem, nebo prostřednictvím krajských a místních úřadů.⁵⁷

Další oblastí je spoluúčast státu (především finanční a metodická) na činnosti neziskových organizací, občanských sdružení, veřejně prospěšných organizací, církevních spolků atd.⁵⁸

Třetí způsob pomoci již nezajišťuje stát, ale jeho podíl na těchto aktivitách je v oblasti legislativy. Jedná se o soukromá léčebná a pomáhající zařízení, která nejsou na státu tak finančně závislá, ale jsou povinná dodržovat platné předpisy. Mezi tato zařízení patří například Dům Moniky Plocové⁵⁹, který je určen pro pomoc v závislosti na alkoholu a

⁵⁷ <http://iregistr.mpsv.cz/socreg/vitejte.fw.do?SUBSESSION> ID=1325786125900 46

⁵⁸ <http://verejna-spravakr-moravskoslezsky.cz/soc> prispevkove organizace.html

⁵⁹ www.monikaplocova.cz.

jiných návykových látkách, nebo sdružení osob Anonymní Gambleři Česko.⁶⁰

Přestože stát vynakládá nemalé úsilí v pomoci společensky stigmatizovaným lidem, jde až na výjimky o prvotní pomoc, která umožňuje základní řešení problému a dává pomocnou ruku pro „přežití“ v okamžiku, kdy člověk již není schopen řešit problém jen svépomocí. Je však neméně důležité, aby tito lidé byli přijati a byla jim nabídnuta pomoc i v místním společenství, v místě kde bydlí. Pokud tyto osoby provází pocit osamění, pohrdání a nepřijetí je velké nebezpečí recidivy sociálně patologického jednání, případně pocit zoufalství a života bez smyslu.

7. Postoj Církve ke společensky stigmatizovaným lidem

Po politickém uvolnění v roce 1989 se před Církvi otevřel obrovský prostor k činnosti a oslovení společnosti, prostor pro konání dobra. Ne vždy se to daří, ale i Církev je tvořena lidmi a ne výjimečnými jedinci. Také katolická církev se snaží nabízet pomocnou ruku zraněným a životními těžkostmi postiženým lidem. Je to především Česká katolická charita (je zde spoluúčast státu), poradny pro manžely, mládež a osoby ve složité životní situaci, které jsou většinou zřizovány v jednotlivých diecézích. Důležitá je také činnost členů řádů a kongregací, které mají jako prioritu pomoc lidem v nouzi jakéhokoliv druhu.⁶¹ Časté jsou i drobné aktivity v jednotlivých farních společenstvích, pastoračních centrech apod. Pořád ale zůstává prostor pro pomoc bližním, kteří si nesou určité negativní

⁶⁰ www.anonymnigambleri.cz

⁶¹ Např. Salesiáni Dona Boska, Jezuité, Misionářky Lásky apod.

společenské stigma. Jde především o pomoc každého jednotlivce, o vlídné a laskavé přijetí těchto bližních. V tom má Církev, všechny její složky a členové svou nezastupitelnou úlohu. Musí být vidět zásadní rozdíl v přístupu k lidem zraněným oproti „anonymnímu“ státu. Je to odkaz a úkol daný nám samotným Kristem.⁶²

Souběžně s poskytnutím pomoci blíženecké lásky se zároveň otevírá i prostor pro pastorační činnost. Stigmatizovaným lidem, a to i nevěřícím, je třeba nabídnout jiný pohled na život, ukázat že jsou i jiné hodnoty a jistoty než materiální. „Církev nemá uchovávat poklad víry jako muzejní exponát, ale jako pravdu, která doprovází do života a vstupuje do něj.“⁶³ Nejde tedy o pastorační povinnost směrem k věřícím, ale o nadšené a „moderní“ hlásání radostné zvěsti. Podobně se vyjádřil i Druhý vatikánský koncil, který se nesl ve znamení slova **aggiornamento**.⁶⁴

Na postoj Církve ke společensky stigmatizovaným osobám je možno pohlížet ve dvou různých rovinách. První z nich je postoj „oficiální“ složky Církve, která zaujímá stanoviska k dané problematice a vydává závazné pokyny k jejich řešení a to buď formou předpisů v kanonickém právu nebo instrukcí v dokumentech. Druhá rovina je každodenní „praktický“ přístup v lásce, přijetí a pomoci stigmatizovaným lidem v konkrétním farním společenství. Této oblasti bude věnováno více prostoru v praktické části diplomové práce.

V první rovině postoje Církve můžeme ještě dále vnímat dvě polohy:

- Církev jako orgán legislativní a výkonný
- Církev jako Matka

⁶² Viz. Mk 16,15

⁶³ ŠPIDLÍK, T. a spol.; *Nové cesty pastorální teologie*, str.36

⁶⁴ *Dokumenty II.vatikánského koncilu*

Církev jako zákonodárný a výkonný orgán musí nutně zastávat pozici, ze které vydává jasně definované pokyny a nařízení, které jsou závazné pro všechny její členy. Bez takových pravidel nemůže žádná společnost, tedy ani Církev, dobře fungovat. V dokumentu Mezinárodní teologické komise se píše: „...člověk není izolovaným jedincem, nýbrž vztahovou bytostí.“⁶⁵ Každý správně fungující vztah se řídí danými pravidly, proto je tato pozice Církve nutná, i když je často vystavována kritice.

Církev je však také Matka, která své děti miluje a snaží se jim pomáhat v jejich životních strastech. Pokouší se mírnit „tvrdost zákona“ vybízením k lásce, úctě, pochopení a vzájemnému respektu, k pomoci a solidaritě, k hledání pravdy a řešení problému v jejím světle.⁶⁶ Velmi mnoho bolestí dnes prožívá moderní společnost rozpadem manželství. Je to záležitost, která se nevyhýbá ani křesťanským rodinám. Čistě právní stanovisko Církve takové lidi určitým způsobem omezuje na plném životě při přijímání svátosti. Církev má však zároveň pochopení pro tuto bolest, nabízí možnosti řešení tohoto stavu a současně vybízí celé společenství k pomoci a modlitbě pro tyto bližní.⁶⁷

S velkou diskrétností, citem a respektem se staví Církev také k lidem s odlišnou, homosexuální orientací. Podle učení Církve mají být muži a ženy se sklony k homosexualitě „přijímáni s úctou, soucitem a jemnocitem. Vůči nim je třeba se vyhnout jakémukoliv náznaku nespravedlivé diskriminace.“⁶⁸

Pomoc lidem bez domova, ženám nebo matkám v tísní apod. je všeobecně známa a uznávána. Děje se tak především prostřednictvím České

⁶⁵ Mezinárodní teologická komise; *Společenství a služba*, 10

⁶⁶ Srov. BENEDIKT XVI.; *Caritas in veritas*

⁶⁷ In JAN PAVEL II.; *Familiaris Consortio*

⁶⁸ Kongregace pro nauku víry; *Úvaha ohledně právního návrhu svazků mezi homosexuály*, 4

katolické charity. Méně známa je však pomoc Církve lidem ve výkonu trestu, nebo bezprostředně po něm. V lednu roku 1994 byla uzavřena ***Dohoda o duchovní službě*** mezi Vězeňskou službou České republiky, Ekumenickou radou církví a Římskokatolickou církví, která pomáhá odsouzeným absolvovat vyměřený trest a dává možnost přinášet jim klid a naději. Na území Moravskoslezského kraje působí také občanské sdružení ***Nová šance***, které pomáhá lidem po výkonu trestu, ale nejen jim, s návratem k normálnímu životu a začleněním do společnosti. Toto sdružení je provozováno na křesťanských, katolických zásadách.

Podobně je méně známa pomoc lidem se závislostmi – alkohol, drogy, gamblerství apod. Většinou je prováděna neziskovými organizacemi nebo občanskými sdruženími, ale je zde spolupráce s jednotlivými farnostmi, které poskytují zázemí.⁶⁹

Církev jako instituce má tedy vstřícný a chápavý postoj k lidem se společenskou stigmatizací, problém však je v tom, jak pružně a smysluplně je tento postoj přenášen do každodenní praxe jejími členy, od biskupů přes kněze až po laiky. Druhou stránkou problému je často zkreslený pohled sekularizované společnosti na nabídnutou pomoc. Je dosti často zakořeněn předsudek, že Církev není moderní, nevyzná se v problematice všedního života, jde ji jen o získání vlivu a manipuluje s lidmi. Ale tyto názory a postoje lze překonat osobním příkladem a pomocí každého jednotlivce, pokud žijeme podle vzoru Ježíše Krista. „Dal jsem vám příklad, abyste i vy jednali, jako jsem jednal já.“⁷⁰

⁶⁹ Např. sdružení Anonymních alkoholiků využívá prostory Pastoračního centra při kostele Sv. Ducha v Ostravě – Zábřehu

⁷⁰ J 13,15

7.1. Osobnosti lásky a pomoci

Vedle již dvou zmíněných postav – Jana Pavla II. a Matky Terezy – je na místě se zmínit ještě alespoň o třech dalších, které jsou svým způsobem originální a jedinečné. Všechny tři jsou muži, kteří celý svůj život a sílu věnovali, nebo ještě věnují, pomoci lidem opravdu velmi společensky stigmatizovaným a to z pohledu celé společnosti. Jsou to sv.Jan Bosko, Guy Gilbert a Marián Kuffa. Je mnoho dalších postav, které věnovaly a věnují velké úsilí v pomoci společensky stigmatizovaným lidem, ale tyto tři jsou vzorem a příkladem.

7.1.1. Sv.Jan Bosko

Jednou z významných postav, které realizovaly lásku Ježíše Krista v praxi, je bezesporu sv.Jan Bosko. Člověk, který s bezmeznou důvěrou v pomoc Boží a přímluvu Panny Marie, započal obrovské dílo solidarity a pomoci vůči společensky problémovým lidem, především mládeži. Toto jeho dílo ve formě Salesiánského hnutí přetrvává dodnes.

Sv.Jan Bosko (Giovanni Melchiorre Bosco) se narodil podle různých pramenů 15./16. srpna 1815 v Castelnovo d'Asti v Itálii a zemřel 31.ledna 1888 v Turíně. Je zakladatelem a prvním představeným salesiánů. V roce 1929 byl beatifikován papežem Piem XI. a v roce 1934 kanonizován tímtéž. V roce 1989 byl papežem Janem Pavlem II. prohlášen za Otce a učitele mládeže.⁷¹

Narodil se v rodině drobných zemědělců a jeho otec záhy zemřel. Celá rodina musela tvrdě pracovat, aby uhájila alespoň základní prostředky

⁷¹www.cs.wikipedia.org/wiki/JanBosco

k přežití. Jan měl od Boha dar vynikající paměti a charisma, kterým přitahoval své kamarády, ale i dospělé. Na popud kněze Dona Canossa začal studovat i přes odpor bratří. Byl nejlepším žákem, a proto dostal stipendium, které mu umožnilo studovat, aniž zatěžoval finančně rodinu. Již v době studií se v něm probudila touha stát se knězem, tento úmysl po studiích realizoval. Po vysvěcení započal svou činnost v Turíně, kde postupně soustředil svou pozornost a činnost na pomoc pro ty nejubožejší mladé lidi – kriminálníky, sirotky, zneužívané dětské dělníky apod.⁷²

Ve vzpomínkách na Jana Boska čteme: „Bartoloměj Garelli, malý zedník z Asti, se stal prvním Don Boskovým zprostředkovatelem mezi mladými dělníky na svém pracovišti. Vyprávěl jim, že se potkal se sympatickým knězem, který dovede také pískat, a tlumočil jeho pozvání.“⁷³ To se stalo prvním impulsem k vytvoření první oratoře 8. prosince 1844, která byla svěřena pod patronát sv. Františka Saleského. V té době měl již Jan Bosko několik mystických zážitků, které jej v jeho životě směřovaly. Ve své pastorační a katechetické činnosti se zaměřoval na problematiku mládež, ale vždy měl ve skupině několik vzorných a vzdělaných chlapců. Byl to vynikající nápad a postup, protože se mezi jeho chlapci zároveň rozvíjelo sociální cítění a možnost vzájemné pomoci a na druhé straně se mírnila nenávist a zloba vůči těm bohatším, vzdělanějším a šťastnějším. Takto nastavený systém zajišťoval prostým a nevzdělaným chlapcům alespoň základní vzdělání a kultivaci života. Metodu výchovy nazval Jan Bosko preventivním systémem, který stojí na třech pilířích – rozum, laskavost a náboženství.

⁷² www.osobnosti.cz; Jan Bosko

⁷³ BOSCO, T.; *Don Bosko*, str. 107

V životě a činnosti sv.Jana Boska bylo ale také mnoho problémů a překážek a to jak ze strany civilních, tak i církevních hodnostářů. Byla to zejména nedůvěra v jeho dílo a obavy z možné revoluce dělnické mládeže – neklidná situace v revolučně laděné Evropě roku 1848.⁷⁴

V roce 1857 začíná Jan Bosko psát stanovy nové kongregace, která má být zasvěcena sv.Františku Saleskému. Roku 1869 je tato organizace úředně potvrzena a v roce 1874 jsou úředně schváleny stanovy. Roku 1872 byla ustavena ženská větev tohoto hnutí, nazvána kongregace Dcer Panny Marie Pomocnice. O čtyři roky později pak byla založena třetí – laická – větev zvaná Salesiáni pomocníci (terciáři). Dílo sv.Jana Boska, salesiánské hnutí se rozšířilo postupně z Itálie téměř do celého světa. V Českých zemích je známo od roku 1927, kdy byl z Itálie poslán salesiánský kněz P.Ignác Stuchlý, který ve věku 58let založil ve Fryštáku u Holešova první salesiánský dům. Za zmínku stojí ještě připomenout osobu salesiána kněze a kardinála Štěpána Trochty, který byl jednou z významných postav při založení salesiánské oratoře a kostela sv.Josefa v Ostravě.⁷⁵

⁷⁴ www.cs.wikipedia.org/wiki/JanBosco

⁷⁵ Čerpáno z materiálů SDB v Ostravě a ve Fryštáku

Obr.1 Sv. Jan Bosco (převzato z www.cs.wikipedia.org)

7.1.2. Guy Gilbert

Druhou velkou postavou lidské lásky, solidarity a pomoci lidem v těžké situaci je francouzský kněz Guy Gilbert, který se narodil 9.září v roce 1935 ve městě La Rochelle v rodině praktikujících katolíků. V roce 1948 začal studovat v semináři, během studia byl nucen zúčastnit se francouzsko-alžírské války jako zdravotník. Po ukončení studií a vysvěcení požádal o možnost působit v Alžíru. Když skončila válka, odešla z této země převážná část křesťanů a bylo to misijní území v prostředí muslimské většiny. Guy Gilbert nedělá rozdíl mezi muslimy a křesťany, svou pozornost zaměřuje především na mladé lidi žijící v nuzných podmínkách a

často na hraně zákona nebo za ni. Působí zde třináct let, a pak odchází zpět do Francie, kde působí v nechvalně proslulém XIX.okrsku.⁷⁶

O svém nástupu ve Francii říká: „ Setkal jsem se s násilím, které jsem do té doby vůbec neznal. Vyrůstal jsem v milující rodině obklopen čtrnácti sourozenci, kde nebylo po násilí ani stopy. Evangelium mě také nenaučilo násilí, ale lásce a jemnosti. A najednou jsem byl konfrontován s agresivitou.“⁷⁷ Guy Gilbert se setkává s násilím, agresivitou, nenávistí a neúctou k životním hodnotám, které od dob Jana Boska velmi vzrostly. Svou pozici mezi mladými si musel abbé Gilbert vybojovat nejen svou láskou k nim, ale často i za použití hrubé síly, která byla adekvátní obranou proti násilí, s nímž byl konfrontován. Ve své knize vzpomínek píše: „Dole na trávníku se schází malý hlouček. Nemám žádný trénink v pouličních rvačkách, ale nasazuju všechny své síly. Ten chlapec se nepřičetně rozzuřil: divoce kouše, útočí hlavou a zákeřnými chvaty... Držím se. Roztrhnou nás. Vracím se domů potlučený s krvácejícím obličejem. Druhý den mi jeden z ostrých hochů té bandy říká: „Teď jsi jeden z nás“... Co jsem udělal bylo nezbytně nutné, abych mohl dál pracovat s mládeží žijící na ulici.“⁷⁸

Pro větší úspěch v práci s mladými zakoupil Guy Gilbert starou farmu – ruinu ve Fauconu v Provance. Zde pomoci pracovní terapie – když nepracuješ a nejsi součástí kolektivu, tak „nepřežiješ“ – a spolupracovníků pomáhá mladým lidem v návratu do normálního života. Abbé Gilbert je autorem několika knih o výchově, modlitbě nebo vzpomínkových a z jejich výtěžku financuje chod komunity. Za svou činnost byl oceněn

⁷⁶ www.en.wikipedia.org/wiki/GuyGilbert

⁷⁷ Rozhovor s G.Gilbertem; *Katolický týdeník* č.3/2012, str.8

⁷⁸ GILBERT,G.; *Bratr vyvržených*, str.9

francouzským prezidentem Jacquesem Chiracem vysokým oceněním Řád Čestné legie.⁷⁹

Obr.2 Guy Gilbert (převzato z www.divineprovidence.e-monsite.com
a www.lavoixdunord.fr)

7.1.3. Marián Kuffa

Třetím v řadě je charismatický kněz ze slovenské obce Žakovce, Marián Kuffa. Ing.Mgr.P.Marián Kuffa Dr.h.c. se narodil o vánocích v roce 1959 v prosté slovenské rodině. Přes všechny problémy a potíže, které jeho dětství provázely (alkoholismus otce) byl s ostatními sourozenci veden milující matkou k pevné a poctivé víře a k úctě k Bohu a bližním. V době dospívání a vysokoškolských studií na zemědělské škole byly jeho láskou

⁷⁹ www.en.wikipedia.org/wiki/GuyGilbert

koně, hory a karate. Žil plným životem mladého muže, který se těší na manželství a rodinu. Při výstupu na Gerlachovský štít se zřítíl a jako zázrakem přežil. V nemocnici měl dostatek času na přemýšlení, výsledkem bylo jeho radikální přehodnocení priorit. Ve třiceti létech vstoupil do semináře a připravoval se na kněžství. V té době se seznamuje a hlouběji poznává myšlenkový odkaz řádové sestry Stanislavy Ernstové a P.Štefana Podolinského.⁸⁰ Na popud P.Š. Podolinského zřizuje 16.března 1990 biskup Mons.Eduard Kojnok dekretem Sekulární Institut Krista Velekněze. Tento byl v roce 1992 zaregistrovaný na Ministerstvu vnitra Slovenské republiky jako občanské sdružení. Institut se snaží naplňovat odkaz II.Vatikánského koncilu v praxi. Mottem se stal verš evangelia: „Neboť kde jsou dva nebo tři shromáždění ve jménu mém, tam jsem já uprostřed nich.“⁸¹

Institut dostal do užívání starou polorozpadlou faru s okolními budovami v malé vesnici Žakovce mezi Popradem a Kežmarokem. Mariám Kuffa po skončení studii shromažďuje kolem sebe první skupinu bezdomovců, trestaných, alkoholiků... a na faře v Žakovcích zkoušejí budovat nový domov.⁸² S pomocí těchto problémových lidí, nebo jak sám O.Marián říká „mojích chlapcov“, buduje obrovské dílo lásky a pomoci. Postupně se tato komunita rozrostla na několik desítek členů, kteří poskytují pomoc nemocným, postiženým, bezdomovcům, trestaným, dětem z rozvrácených rodin a ústavů, svobodným matkám, všem potřebným. Strategie pomoci je poměrně „jednoduchá“. Každý z klientů komunity ví, že když se plně nezapojí do práce nemá šanci přežít. Jedním z hesel M.Kuffy je : „Kdo **nechce** pracovat ať **nejí**. A toto se snaží celá komunita

⁸⁰ www.katyd.cz Katolický týdeník č.8/2012

⁸¹ Mt 18,20

⁸² www.munimedia.cz/.../matkaterezavgatich

dodržovat. Dalším z terapeutických kroků je, že se bývalí lidé z okraje společnosti starají o konkrétního postiženého člověka. Je to zvláštní a přitom nádherný pohled, jak se potetovaný kriminálník pozorně snaží nakrmit či jinak posloužit fyzicky bezmocnému člověku.⁸³

Samozřejmostí je přísný zákaz alkoholu a jiných návykových látek, kromě kávy. Dílo Institutu je dnes rozšířeno ze Žakovců i do jiných míst na Slovensku a také do České republiky do Bílé Vody v Jeseníkách a Choryně u Valašského Mezíříčí. Za svou práci v sociální oblasti byl O.Marián Kuffa oceněn čestným doktorátem Trnavské university, Fakulty zdravotnictví a sociální práce. Přesto zůstává primárně poctivým a oddaným knězem a především laskavým a skromným **ČLOVĚKEM**.⁸⁴

Obr.3 Marián Kuffa (převzato z www.svetlo-zivot.ichtys.sk)

⁸³ Autor měl možnost deset dní strávit v této komunitě

⁸⁴ www.ikv.sk/Katolický týdeník č.8/2012, www.munimedia.cz/.../matkaterezavgatich

Praktická část

V této části je popsána příprava a vlastní výzkum v jednotlivých farnostech a dále pak snaha o zhodnocení a pojmenování zjištěných skutečností. V celé této části práce je úsilí a snaha podat nezkrácený obraz o situaci ve zkoumaném regionu. Autor si je ale plně vědom složitosti tohoto úkolu a tedy i možnosti subjektivního přístupu, byť neúmyslného.

8. Vymezení výzkumného problému

Je několik základních otázek na které se tato práce snaží odpovědět. Obecně jde o přiblížení a popis situace společensky stigmatizovaných lidí v konkrétních podmínkách, tedy místě, času a společnosti. Nejde o záležitost úplně snadnou, neboť existuje mnoho proměnných, které ne vždy lze přesně vyjádřit nebo popsat a často je třeba hlubšího porozumění dané situaci a problému. Cíle, na které se autor práce snaží nalézt odpověď, lze vyjádřit takto:

- Zjistit, zda jsou ve sledovaných farnostech lidé, kteří se dají zařadit do skupiny „stigmatizovaných“ a zda dané společenství vnímá jejich přítomnost
- Porovnat počet osob společensky stigmatizovaných s počtem ostatních praktikujících
- Zjistit, zda jsou tito lidé ve farnosti přijímání a zapojování do života ve společenství
- Zjistit postoj kněze k předmětné skupině osob
- Zjistit, zda jsou tito lidé vnímání jako plnohodnotní členové společenství katolické církve ve smyslu morálním a společenském

Daná problematika byla zkoumána v Ostravsko-opavské diecézi, přesněji v její části, která je katastrálně totožná s Moravskoslezským krajem. Proto zde budou prezentovány i statistické údaje týkající se této oblasti.

9. Design výzkumu

Výzkum byl proveden v osmi farnostech v Ostravsko-opavské diecézi. Rozmístění a výběr farností byl zvolen s přihlédnutím ke znalosti tamních duchovních – alespoň některých, a aby byla možnost osobního kontaktu s nimi. Dále pak byla snaha pokrýt co možná nejširší spektrum sociálních a etnicko - kulturních hledisek. Rozmístění farností je patrné z mapové přílohy číslo 1.

9.1. Typ výzkumu

Po prostudování odborné literatury⁸⁵ a zvážení daných okolností byla zvolena **kvantitativní** metoda výzkumu pomocí dotazníku, do něhož jsou ale včleněny otevřené otázky s možností výběru ze škály. Pro snadnější interpretaci pak byla nenumerní data převedena do číselné podoby. Základní údaje byly získávány v terénu prostřednictvím osobní návštěvy, pohovoru, ale především za pomoci dotazníku.

Výhodou tohoto způsobu získávání dat je poměrně velký počet respondentů, jednoduchost a rychlost sběru dat, zaručená anonymita a z toho plynoucí pravděpodobnost upřímných odpovědí. Nevýhodou je někdy nesnadná interpretace odpovědí – nelze již dát upřesňující dotaz co

⁸⁵ FERJENČÍK, J. ; *Úvod do metodologie psychologického výzkumu*

respondent chtěl přesně vyjádřit – a dále v případě neporozumění otázkám zmatečnost odpovědí a tím vyřazení dotazníku z výzkumného projektu.

9.2. Popis dotazníku

Pro potřeby výzkumu byl zpracován dotazník, který je uveden v příloze číslo 2. Snahou bylo formulovat otázky tak, aby byly srozumitelné a odpovědi na ně ne příliš složité, zároveň však ale tak, aby postihly zkoumanou problematiku. Dotazník obsahuje sedmnáct otázek, na některé z nich bylo možné odpovědět zcela jednoduše – ano, ne – u jiných byla možnost odpověď prezentovat na číselné škále 0-10, na třetí skupinu otázek byly odpovědi slovní. Při vyhodnocování byly tyto slovní odpovědi převedeny do numerických hodnot pro jednodušší zpracování. Sami respondenti v mnoha případech k tomuto slovnímu ohodnocení přidali ještě číselnou podobu. Poslední sedmnáctá otázka dávala prostor k podrobnějšímu vyjádření pocitů a pohledů respondentů na danou problematiku. Této možnosti určitá část odpovídajících využila a poskytla tak autorovi možnost lépe nahlédnout do problematiky farností.

9.3. Realizace výzkumu

Vlastní výzkum byl proveden v osmi farnostech Ostravsko-opavské diecéze, které jsou zároveň i katastrálně součástí Moravskoslezského kraje. Rozvoz a sběr dotazníku se uskutečnil v lednu až březnu roku 2011. K tomuto období se vztahují i údaje o počtu obyvatel a věřících – respektive návštěvníků bohoslužeb, které pocházejí od jednotlivých kněží a z informací Českého statistického úřadu. Věřící v jednotlivých farnostech měli minimálně jeden měsíc čas na odevzdání dotazníků. Ve všech

farnostech byla uskutečněna osobní prezentace dotazníků, vysvětlení důvodu, přiblížení problematiky a daná záruka anonymity a nezneužití shromážděných odpovědí. Při rozdávání a sběru dotazníků byl prostor pro osobní setkání s farníky. Dotazníky byly shromažďovány v zalepených urnách, tak aby nebyla možnost je dostat zpět a zneužít.

10. Popis zkoumaných oblastí

V této kapitole bude věnován prostor popisu zkoumané oblasti a to nejprve v rámci Moravskoslezského kraje a dále pak popis jednotlivých farností.

10.1. Moravskoslezský kraj

Ostravsko- opavská diecéze je z více než 75% totožná s územím kraje Moravskoslezského. V tabulce číslo 1 jsou uvedena základní data, která slouží pro prvotní orientaci v daném regionu.⁸⁶ Jsou to počty věřících římskokatolického vyznání a základní údaje o společensky stigmatizovaných, které bylo možno získat. Část použitých údajů pochází z interních zdrojů, které nejsou veřejně publikované a byly získány díky pochopení a vstřícnosti osob z příslušných organizací.⁸⁷

⁸⁶ Český statistický úřad; *Sčítání lidu, domů a bytů 2011*

⁸⁷ www.modrykriz.org

Tabulka č. 1: Základní sumární data pro Moravskoslezský kraj

Počet obyvatel	Věřící ŘKC	Rozvody	Osoby trestně stíhané	Alkohol	Drogy
1236028	160557	3700 ^a	1500 ^a		
%	12,99	67,30		5,00-6,00 ^b	3,00 ^b

^a V době zpracovávání nebyl přesný údaj dostupný

^b Interní údaj veřejně nepublikovaný

ŘKC – Římskokatolická církev

Z uvedené tabulky vyplývá jeden základní údaj a to je počet osob, které se přihlásily k římskokatolickému vyznání. S určitou mírou statistické pravdivosti lze předpokládat, že v tomto množství se objeví určité procento osob se společenským stigmatem, tak jak je uvedeno v tabulce č.1. Pokud chceme vyjádřit procentuálně počet rozvodů, musíme sumu vztahovat k počtu uzavřených manželství. Počet uzavřených manželství byl v roce 2011 zhruba 5500 – pro MSK - tedy procento rozvodů je 67,3%. Tento údaj podobně jako počet trestně stíhaných osob, nebyl v době zpracovávání ještě zcela přesný. Podobně počty alkoholiků a drogově závislých nejsou veřejně dostupné a udávají se jen orientačně v procentech.

10.2. Konkrétní farnosti

K provedení průzkumu bylo vybráno těchto osm následujících farností z Ostravsko-opavské diecéze:

- **Farnost Hlučín** je velkoměstská farnost v příhraniční oblasti s Polskem. Prostředí je zde tradičně katolické a poměrně konzervativní. Jedním z faktorů který to ovlivňuje může být i to, že

území bylo dlouhou dobu součástí Pruska a později Velkoněmecké říše. Kněz – farář je zde poměrně krátkou dobu, předtím působil v odlišném prostředí venkovské farnosti.

- **Farnost Brušperk** je maloměstská farnost v zemědělském regionu s vazbami na průmyslové Ostravsko a Frýdecko-místecko. Ze všech farností je zde nejstarší kněz a působí zde delší dobu.
- **Farnost Staříč** je jednou z menších farností, která je ale ve vlivu blízkého okresního města Frýdku-Místku a uhelného dolu, který se nachází na jejím katastru. Její původní orientace je převážně zemědělská, kněz zde působí šest let.
- **Farnost Čeladná** se nachází v podhorském regionu Beskyd, jde o atraktivní lokalitu s velkým přílivem obyvatel z Ostravska a Frýdecko – Místecka. Část z nich tvoří lidově řečeno VIP společnost a i to s sebou přináší specifické problémy. Kněz středního věku zde působí zhruba čtyři roky.
- **Farnost Kunčice pod Ondřejníkem** je malá podhorská a zemědělsky orientovaná farnost v sousedství Čeladné, farnost je více tradiční a konzervativní, duchovní správce je zde administrátor excurendo z farnosti Čeladná.
- **Farnost Město Albrechtice** se nachází v oblasti bývalých Sudet, to sebou nese neblahé dědictví minulosti. Kněz je mladý, je to jeho první farářské umístění, je zde dva roky.
- **Farnost Třemešná** je vesnická farnost v oblasti bývalých Sudet, charakter jako ve farnosti Město Albrechtice, nejmenší ze všech vybraných, spravována je administrátorem excurendo z Města Albrechtice.

- **Farnost Ostrava-Zábřeh**, tato farnost je ze všech vybraných největší co do počtu obyvatel a asi trochu zvláštností je její „rozdělení“ na společenství ve farním kostele Navštívení Panny Marie, kde působí polský kněz jako kaplan a dva kostely filiální, kde působí kněz farář a další kaplan. Proto jsou výsledné hodnoty v tabulkách pro lepší přehlednost a pravdivost rozděleny. Jde o velkoměstskou farnost, která je součástí statutárního města Ostrava. Dotazníky byly rozdány ve farním kostele a ve filiálním kostele Ducha svatého.

Přehled o jednotlivých farnostech, počtu obyvatel, počtu věřících kteří se účastní bohoslužeb a o distribuci dotazníků je v tabulce číslo 2. Pro zjištění počtu obyvatel v jednotlivých lokalitách byly použity informace Českého statistického úřadu.⁸⁸

Tabulka č. 2: Informativní přehled o distribuci dotazníků ve farnostech

FARNOST	počet obyvatel	účast na mši	vyjádřeno %	počet rozdaných dotazníků	počet vrácených dotazníků	vyjádřeno %	počet použitel. dotazníků
Hlučín	14 258	1600	11,2	482	108	22,4	46
Brušperk	3 873	160	4,1	131	40	30,5	31
Staříč	1 991	100	5	68	33	48,5	28
Čeladná	2 343	250	10,7	130	31	23,8	26
Kunčice p. Ondřejníkem	2 189	180	8,2	120	38	31,7	13
Město Albrechtice	3 570	70	2	62	19	30,6	18
Třemešná	965	20	2,1	17	8	47,1	6
Ostrava- Zábřeh	42 570	1200	2,8	220 FK	45 FK	23,6	37 FK
				427 DS	108 DS		99 DS

Pozn.: FK = farní kostel DS = filiální kostel Ducha svatého

⁸⁸ www.odhadonline.cz/statistiky měst a obcí České republiky

V následující tabulce číslo 3 je uveden sumarizační přehled o počtu obyvatel, počtu praktikujících věřících a pohybu rozdaných dotazníků.

Tabulka č. 3: Sumarizace

Počet obyvatel MSK	71759
Počet praktik. věřících	3580
Počet praktikujících [%]	4,99
Dotazníků rozdáno	1657
Dotazníků vráceno	430
Dotazníků vráceno [%]	25,95
otazníků použitých	304
Dotazníků použitých [%] z počtu vrácených	70,70%

MSK – Moravskoslezský kraj

11. Výsledky a rozbor shromážděných dat

Tento oddíl diplomové práce se soustředí na sumarizaci získaných dat a jejich rozbor pro jednotlivé farnosti i pro závěrečnou obecnou diskusi.

11.1. Výsledná sumarizace shromážděných dat

Po shromáždění a vytrídění všech dotazníků bylo pro další práci vhodných 304 kusů. Dotazníky, které nebyly zahrnuty do počtu použitelných byly buď z více než 50% nevyplněné v zásadních otázkách, nebo vykazovaly nadměrnou nevěrohodnost a zmatečnost – v otázkách, které směřovaly ke kontrole pravdivosti odpovědí byly zásadní rozdíly, například u otázek č.8, č.9a č.10. Pokud je odpověď na otázku existence stigmatizovaných jedinců negativní, pak logicky odpověď na otázku vztahu kněze a farního společenství k nim nemůže být pozitivní Přestože odpovědi na některé otázky byly jednoznačné – ano/ne, muž/žena, apod. – zůstaly

otázky nevyplněné, nebo odpověď byla nevím. I v tomto případě, pokud nevykazovaly známky další nepoužitelnosti, byly zahrnuty do počtu zpracovaných dotazníků. Přesto u některých odpovědí byla pochybnost o jejich věrohodnosti a proto jsou v tabulce označeny. Jak již bylo předesláno, část odpovědí byla pro potřeby celkového přehledného zpracování převedena z verbální do numerické podoby (otázky č.7 ač.9) U otázky č.8 – jsou ve farnosti lidé se společenským stigmatem, je ve výsledné tabulce vedle počtu kladných odpovědí ještě jejich procentuální hodnota vzhledem k počtu respondentů v dané farnosti.

Shromážděná data jsou uvedena v tabulce číslo 4.

Tabulka č.4: Výsledná data z dotazníků

Farnost		Hlučín	Brušperk	Staříč	Čeladná	Kunčice p. Ondřejníkem	Město Albrechtice	Třemešná	Ostrava- Zábřeh		Suma	Průměr
Otázka									DS	FK		
pohlaví	muž	16	11	7	5	5	8	2	31	8	93	
	žena	27	20	21	21	8	10	4	68	29	208	
	bez odpovědi	3?	-	-	-	-	-	-	-	-	3	
věk	do 20	1	1	-	-	-	-	1	2	-	5	
	20-30	7	1	3	2	-	-	-	13	3	29	
	30-50	7	11	1	5	4	3	2	28	7	68	
	nad 50	31	18	24	19	9	15	3	56	27	202	
Farnost - aktivita		8,3	6,4	8,9	7,3	6,2	6	6,4	8,6	6,3		
Farnost - typ		9	5,7	8	7,1	6,9	6,2	6,3	8,8	7,1		
kněz věk	do 30											
	30-50	*		*	*	*	*	*	*	*		
	nad 50		*									
kněz postoj		10	8	10	10	10	10	10	9,7	9		9,63
skupina	ano	38/82,6%	21/67,7%	20/71,4%	13/50%	13/100%	15/83,3%	5/83,3%	85/85,6%	28/75,7%	238	78,30%
	ne	6	10	8	12	-	3	1	13	9	62	
	neví	2	-	-	1	-	-	-	1		4	
kněz - skupina		6.5(?)	9	10	9	10	9,5	10	9,9	8		9,1
farnost - skupina		5.3(?)	6,6	8,2	7,6	7,8	4,8	5,2	6,9	5,4		6,4
patřím do	ano	9	7	-	2	2	3	2	18	3	46	
	ne	36	21	26	22	11	14	4	76	32	242	
	bez odpovědi	1	3	2	2	-	1	-	5	2	16	
přijetí farnost		7	7	-	10	10	4	5	7,8	10		7,6
přijetí kněz		9	8,3	9,1	10	8,3	7,3	8,5	9,3	6,8	8,5	8,5
zapojení	ano	15	11	12	9	11	8	4	59	26	155	
	ne	7	8	6	2	1	2	1	7	1	35	
	neví	24	12	10	15	1	8	1	19	10	100	
člen spol.	ano	30	25	22	19	13	14	6	86	34	249	81,90%
	ne	13	5	4	5	-	2	-	10	1	40	13,20%
	neví	3	1	2	2	-	2	-	3	2	15	4,90%
obyvatelé	do 3 000			*	*	*		*				
	3-10 000		*				*					
	nad 10 000	*							*	*		

FK = farní kostel, DS = filiální kostel Ducha svatého,

? = problematické odpovědi

11.2. Rozbor výsledných údajů pro jednotlivé farnosti

Při rozboru výsledných údajů a jejich interpretaci si je autor práce vědom nebezpečí subjektivizace, jelikož byl v těchto lokalitách osobně přítomen. Byla však i zde snaha o nezaujatý postoj a maximálně objektivní hodnocení.

- **Farnost Hlučín** byla z pohledu vyhodnocování průzkumu poměrně „problematická“. Procento vrácených dotazníků je sice průměrné, ale více než 50% z nich bylo zcela nepoužitelných a zbytek vykazuje jisté známky nedostatečnosti. Celkově lze situaci charakterizovat slovy samotných farníků: „Dejte nám pokoj, nás se takové věci netýkají, náš kněz je vynikající a žádné problémy nejsou, máme dost svých starostí. Mi ten dotazník ani nedávejte, já jsem úplně normální.“⁸⁹ Několik respondentů (9) se více rozepsalo a byli dost kritičtí k životu ve farnosti i k postoji kněží – bývalých. Kritika se dotýkala konzervativnosti a nevstřícného přístupu farního společenství k lidem s problémy. Je rozdílný pohled na osoby rozvedené, svobodné matky nebo osoby, které žijí v katolicky nesprávném vztahu a proti tomu alkoholiky, bezdomovce, homosexuály, trestané apod. U některých výsledků je jejich důvěryhodnost ovlivněna již uvedenou nepřesností až alibismem. Uvádějí například, že ve farnosti není žádná skupina lidí se společenským stigmatem, ale zároveň velmi dobře hodnotí její přijetí knězem a začlenění do života farnosti. Proto jsou hodnoty doplněny označením (?). Farníci sami hodnotí svou farnost jako dobrou a

⁸⁹ Skutečná slova některých farníků

aktivní, lidi se společenským stigmatem přijímá 65,2% respondentů. Počet praktikujících věřících je vysoký 11,2% z počtu obyvatel

- **Farnost Brušperk** hodnotí věřící jako poměrně konzervativní a méně aktivní – několik členů farnosti zmínilo, že v minulých letech byla aktivita větší, neudali však důvody současného stavu. Třetina respondentů odpověděla kladně na otázku, zda patří mezi společensky stigmatizované lidi. Přijetí od kněze vnímají jako spíše vlažné a opatrné, ale většina z těch kteří odpověděli v dotazníku je považuje za plnohodnotné členy farního společenství (80,6%). Počet praktikujících věřících je 4,1% z počtu obyvatel
- **Farnost Staříč** má průměrný počet praktikujících věřících, 5% z počtu obyvatel – porovnání hodnot tabulek č.2 a č.3. Je zde však zřetelný zájem o dění ve farnosti a velmi dobré hodnocení kněze. I když se žádný z respondentů nezačlenil do sledované skupiny „mimo hlavní proud“, většina si uvědomuje, že takoví lidé ve farnosti jsou (71,4%) a považují je za plnohodnotné členy společenství (78,6%).
- **Farnost Čeladná** vykazuje nadprůměrné procento praktikujících věřících 10,7%. Samotní farníci poměrně dobře hodnotí život ve farnosti a osobu kněze. Dvě osoby se začlenily do skupiny společensky stigmatizovaných a své přijetí od kněze i od farního společenství hodnotí velmi kladně (10). Farníci kteří se zúčastnili průzkumu jen z poloviny (50%) vnímají přítomnost „problémových“ lidí, ale většinou souhlasí, že i tyto osoby jsou plnohodnotnou součástí farnosti (73,1%).
- **Farnost Kunčice pod Ondřejníkem** má rovněž poměrně vysoké procento praktikujících katolíků – 8,2% z počtu obyvatel. Z dotazovaných se i zde dva lidé začlenili mezi stigmatizované. Své

přijetí knězem i farním společenstvím hodnotí dobře. Farnost hodnotí věřící jako více tradiční (konzervativní) a méně aktivní. V dotaznících se objevovalo postesknutí nad tím, že kněz zde „pouze“ dojíždí a nemá takový časový prostor a možnost navázání užších vazeb s farností. Farnost by přivítala člověka, teologicky vzdělaného laika, který by zároveň dovedl strhnout farníky k aktivitě a byl spolupracovníkem kněze. Použitelných bylo méně dotazníků, chyba však byla na straně distributora a nikoliv v neochotě lidí z farnosti ke spolupráci.

- **Farnost Město Albrechtice** vykazuje nejnižší procento praktikujících věřících. Kněz je hodnocen kladně, farníci vnímají svou farnost jako průměrně aktivní a konzervativní. Podstatná část farníků (83,3%) vnímá že je zde skupina společensky stigmatizovaných a považuje je za plnohodnotné členy farnosti. Tři osoby se zařadily mezi „problémové“ lidi, své přijetí od společenství vnímají jako ne vždy kladné a vstřícné.
- **Farnost Třemešná** je spravována stejným knězem jako Město Albrechtice. Také v této farnosti je cítit celková nespokojenost a rezignace obyvatel, nejen farníků, se situací a prostředím ve kterém žijí. Z toho plyne i menší aktivita farnosti, kněz je vnímán velmi kladně, počet praktikujících je rovněž nízký (2,1%), dva lidé se považují za společensky stigmatizované, farníci jejich přítomnost vnímají a stoprocentně je považují za členy farního společenství
- **Farnost Ostrava-Zábřeh** je jak již bylo uvedeno součástí statutárního města Ostravy, počet praktikujících věřících je poměrně malý (2,1%), v centru průmyslové aglomerace ale zase nijak zarážející. Ve farnosti jsou v podstatě dvě farní společenství, jedno u farního kostela a druhé u dvou filiálních kostelů. Hodnocení vyznívá

lépe pro společenství v okruhu filiálního kostela Svatého ducha a kaple Nanebevzetí Panny Marie. Sami farníci hodnotí společenství jako otevřené, aktivní a moderní v kladném smyslu tohoto slova (známky 8,6 a 8,8) , většina farníků si uvědomuje přítomnost stigmatizovaných (85,6%) a považuje je za plnohodnotné členy farnosti (85,4%). Osmnáct lidí se zařadilo mezi „problémové“ a své přijetí knězem hodnotí jako téměř výborné (9,3), méně příznivě pak přijetí ostatními farníky (7,8). Společenství věřících kolem farního kostela má vyšší věkový průměr, vykazuje známky větší konzervativnosti a uzavřenosti, sami hodnotí svou farnost známkami 6,3 a 7,1 z vytyčené škály. Do skupiny společensky stigmatizovaných se zařadily tři osoby, své přijetí farníky vnímají velmi dobře (10), hůře však přijetí knězem (6,8). Téměř 92% farníků považuje tyto lidi za plnohodnotné členy společenství. Lidé společensky stigmatizováni jsou začleňováni do života farnosti, pokud o to sami projevují zájem a neuzavírají se.

12. Přehled výsledků a jejich interpretace

V této kapitole budeme pracovat se všemi získanými daty ať z dotazníkového výzkumu nebo z informací ČSÚ, abychom se pokusili nalézt odpověď na otázky formulované v kapitole 8, případně vytěžit další podnětné informace. Pro větší názornost budou některé údaje zpracovány graficky.

12.1. Výsledky charakterizující zkoumané farnosti

Na tomto místě budou uvedeny výsledky odpovědi na otázky z dotazníku:

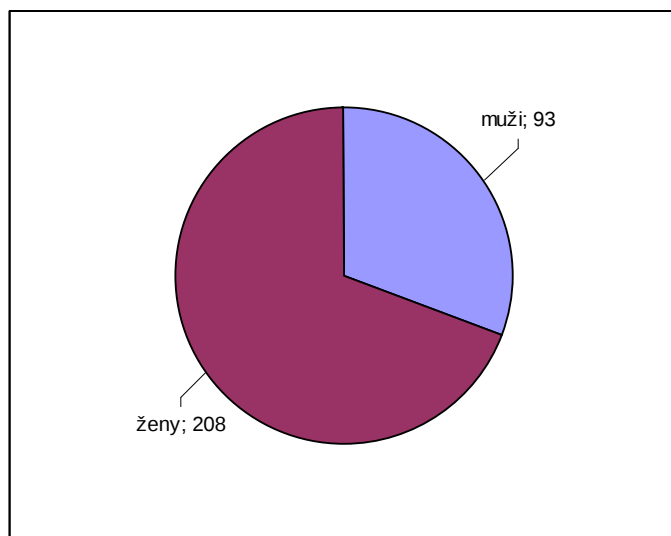
- Č.1 – pohlaví respondenta – muž/žena
- Č.2 – věková kategorie respondenta
- Č.4 – zjištění aktivity (pasivity) farnosti
- Č.5 – zjištění typu farnosti
- Č.6 – věk kněží
- Č.7 – postoj kněze ve farnosti

Celkový počet obyvatel ve farnostech ve kterých byl prováděn výzkum činí 71759, to je 5,8% z celkového počtu obyvatel MSK. Z toho je podle informací kněží – na základě pravidelného sčítání účasti na mši svaté – 3580 praktikujících věřících, což je 4,99%. Tento údaj se podstatně liší od výsledku ze sčítání lidu 2011, kde se k římskokatolickému vyznání přihlásilo 12,99% obyvatel.

Z použitelných dotazníků, kterých bylo celkem 304, tvořily odpovědi mužů počet 93 a odpovědi žen pak 208. Tři respondenti na tuto otázku neodpověděli.

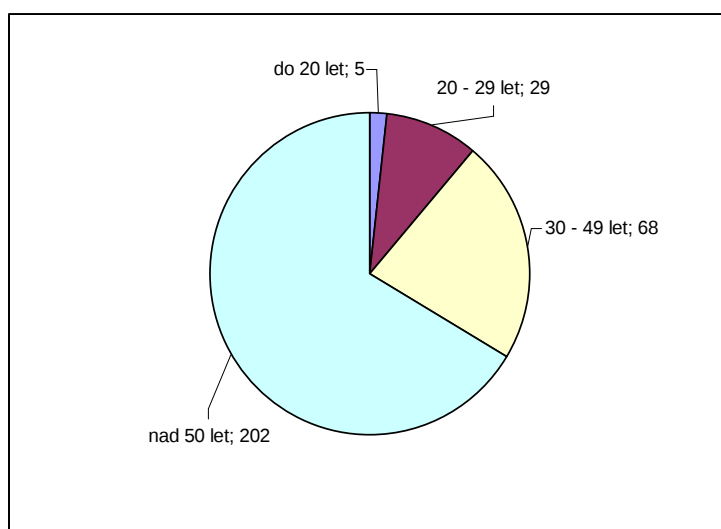
Poměr odpovědí zachycuje graf č.1. Obecně pravdivě ukazuje podíl mužů a žen, kteří se účastní bohoslužeb.

Graf č.1 Podíl odpovědí na otázku č.1

Otázka č.2 byla zaměřena na zjištění věkové skladby farníků, kteří se účastní nedělních bohoslužeb. Z dotazníků, které byly použity ve výzkumu vyplývají následující údaje. Nejvíce osob (202) se zařadilo do kategorie nad 50let. V kategorii 30 – 50let je počet osob 68, v kategorii 20 -29let je jich 29 a nejméně (5) je v kategorii do 20let. Věkovou skladbu respondentů přibližuje graf č.2

Graf č.2 Podíl odpovědí na otázku č.2

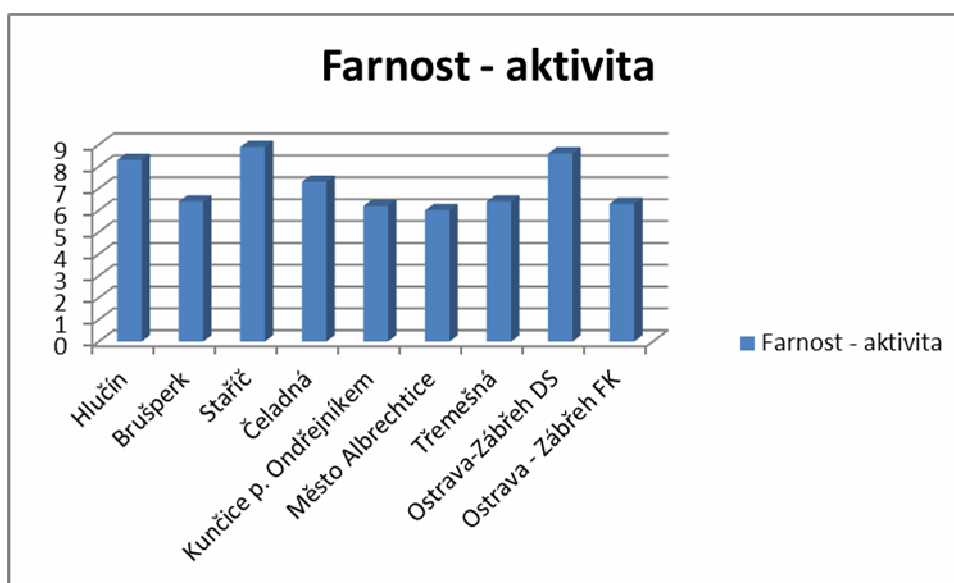

Jde o reálný výsledek, ale jeho interpretace není jednoznačná. Podíl mladých lidí při bohoslužbách není sice nijak závratně velký, skutečná účast mladých lidí, do třiceti let, na mši svaté však byla na místech která autor osobně navštívil podstatně větší.

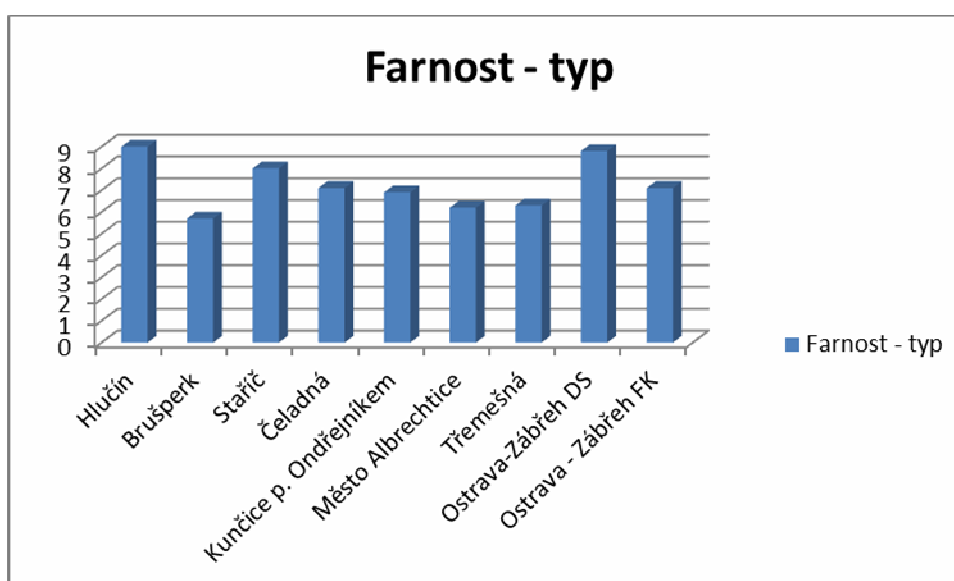
Otázka č.4 byla zaměřena na zjištění otevřenosti a aktivity nebo pasivity dané farnosti a otázka č.5 směřovala ke zjištění typu farnosti, tedy zda jde o farnost moderní, přístupnou novým podnětům apod., nebo farnost konzervativní, myšleno v negativním smyslu slova, spoutanou předsudky a staromilstvím.

Pro odpovědi na tyto otázky č.4 a č.5 byla stanovena škála hodnocení v níž 0 byla nejnižší, tedy jako farnosti uzavřené, neaktivní, bez zájmu o život ve společenství, konzervativní apod. Nejvyšší hodnocení bylo známkou 10. V rámci odpovědí na tyto otázky farníci hodnotili své farnosti ve všech případech známkou větší než 5. Nejnižší hodnocení pro otázku č.5 bylo ve farnosti Brušperk. Ve farnostech kde se hodnocení otázek č.4 a č.5 blížilo průměru, sami kněží pociťovali absenci osoby (nebo osob), která by dovedla vnést do farnosti novou aktivitu a nadšení. Názorně je situace zobrazena v grafech č.3 a č.4

Graf č.3 Odpověď na otázku č.4

Graf č.4 Odpověď na otázku č.5

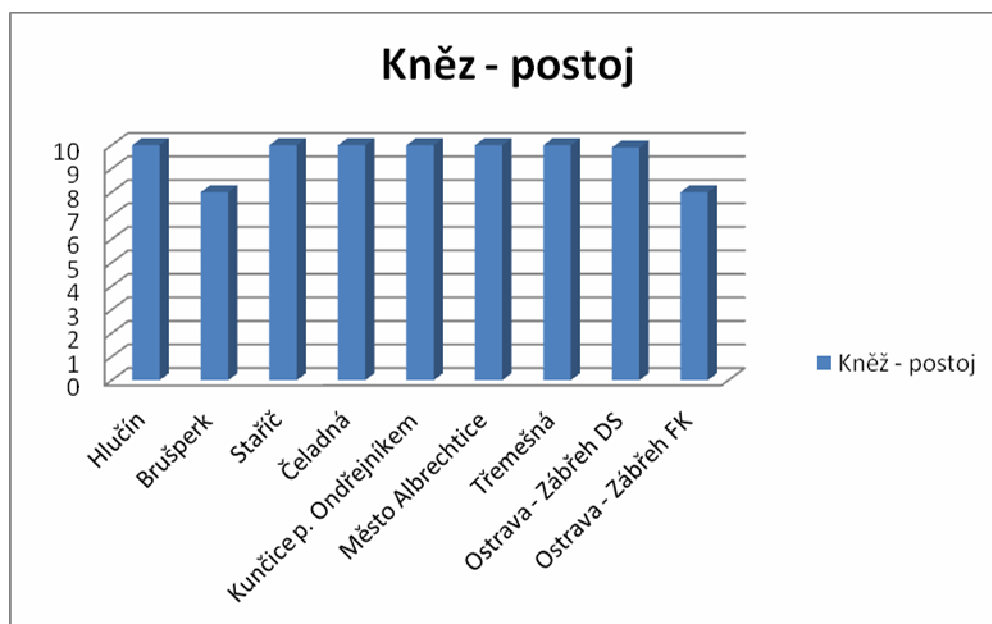

Otázka č.6 zjišťovala věk duchovních správců v dané farnosti a v otázce č.7 se dotazovalo na jejich hodnocení ve vztahu k místu působení. Pro otázku č.7 byla opět stanovena škála 0 – kněz nepřístupný, odtahitý, bez zájmu o farnost, až 10 – vstřícný, obětavý, chápající apod.

Věk všech kněží (otázka č.6), až na duchovního správce ve farnosti Brušperk, je v rozmezí 30-50 let. Sedm farností z osmi je obsazeno knězem v optimálním, produktivním věku.

Vztah kněží k dané farnosti je v průměru hodnocen známkou 9,63 z dané škály (otázka č.7) a znázorněn v grafu č.5

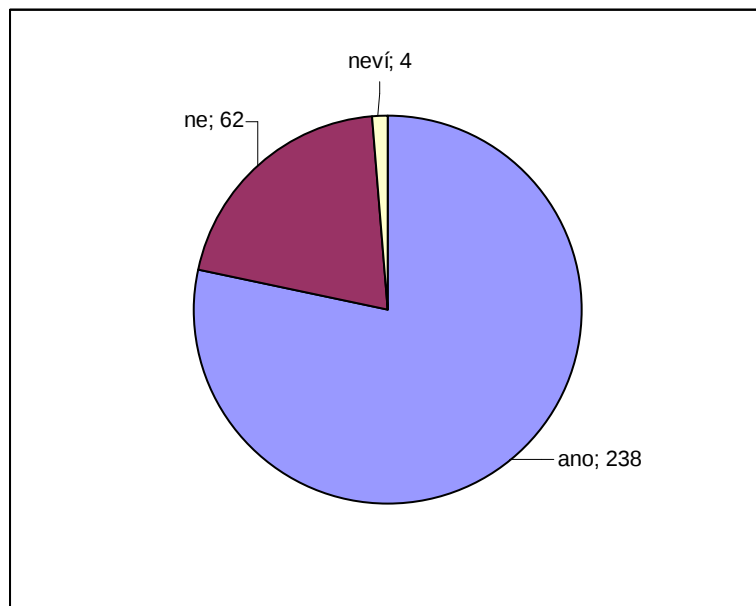
Graf č.5 Odpověď na otázku č.7

12.2. Výsledky charakterizující stanovené cíle

První stanovený cíl této práce měl za úkol zjistit, zda farníci vnímají ve svých společenstvích přítomnost společensky stigmatizovaných osob a zda tam tyto osoby jsou. Na tento požadavek měly dát odpověď otázky č.8 – jsou ve farnostech osoby, které lze označit jako společensky stigmatizované? – a č.11 - patřím já do skupiny stigmatizovaných? Výsledky odpovědí na otázku č.8 názorně ukazuje graf č.6

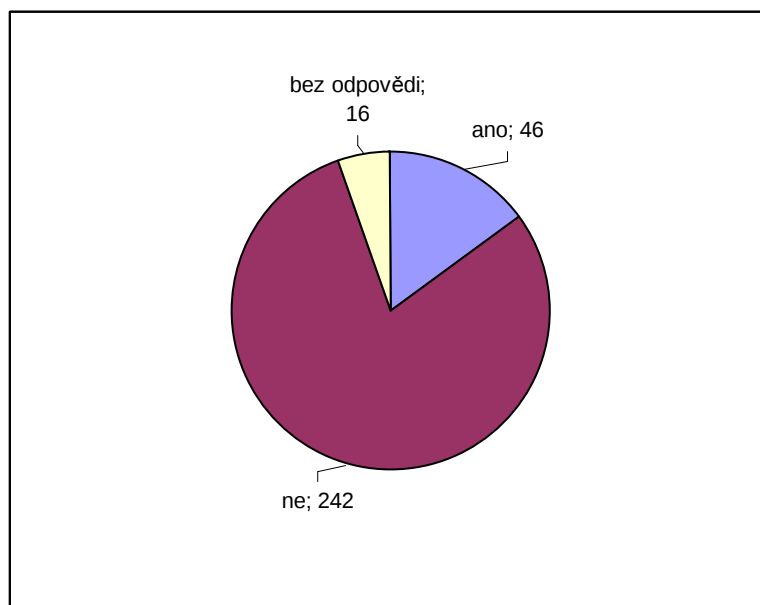
Graf č.6 Podíl odpovědí na otázku č.8

Velký počet respondentů odpovědělo kladně, tedy většina věřících si uvědomuje existenci tohoto problému.

Pokud porovnáme celkový počet věřících kteří se zúčastnili průzkumu a počet těch kteří se zařadili do sledované skupiny lidí se „stigmatem“ – otázka č.11 - zjistíme, že z počtu 304 osob se jich do předmětné skupiny zařadilo 46. Poměr odpovědí na otázku č.11 ukazuje graf č.7. Podíl „stigmatizovaných“ k celkovému počtu respondentů je 15,1%.

Graf č.7 Podíl odpovědí na otázku č.11

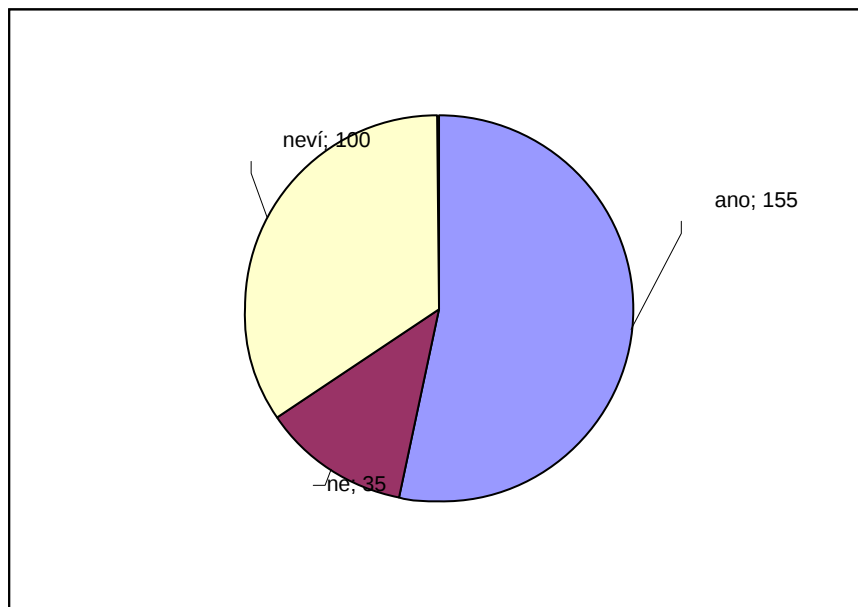

Třetím a čtvrtým cílem této práce bylo zjistit postoj kněze a farníků ke skupině stigmatizovaných osob. Ke zmapování tohoto cíle byly sestaveny otázky č.13 a č.14 – jaký je postoj kněze/farníků k této skupině? Otázky č.9 č.10 zjišťují jaký je postoj kněze a farníků ke sledované skupině a to z pohledu celé farnosti. Postoj kněží byl ohodnocen průměrnou známkou 9,1 a postoj farního společenství známkou 6,4. Kněží mají tedy k těmto lidem kladnější vztah. Podobně je tato situace hodnocena samotnými lidmi, kteří se zařadili do skupiny „mimo hlavní proud“. V tomto případě je však číselný rozdíl v hodnocení mezi přístupem kněze a farníků menší, u kněží je průměrné hodnocení 8,4 a u farníků 7,6 – otázky č.13 a č.14. Tyto údaje nám poskytují odpovědi na úkoly vytyčené v osmé kapitole.

Otázka č.15 byla určena opět pro celé farní společenství a zjišťovala zda sledovaná skupina osob je zapojována jakoukoliv formou do dění ve farnosti. Celkem 156 respondentů se vyjádřilo kladně, 35 záporně a 100

odpovědělo, že nic neví o zapojení těchto lidí. 13 farníků se k této otázce vůbec nevyjádřilo. Poměr odpovědí zachycuje graf č.8

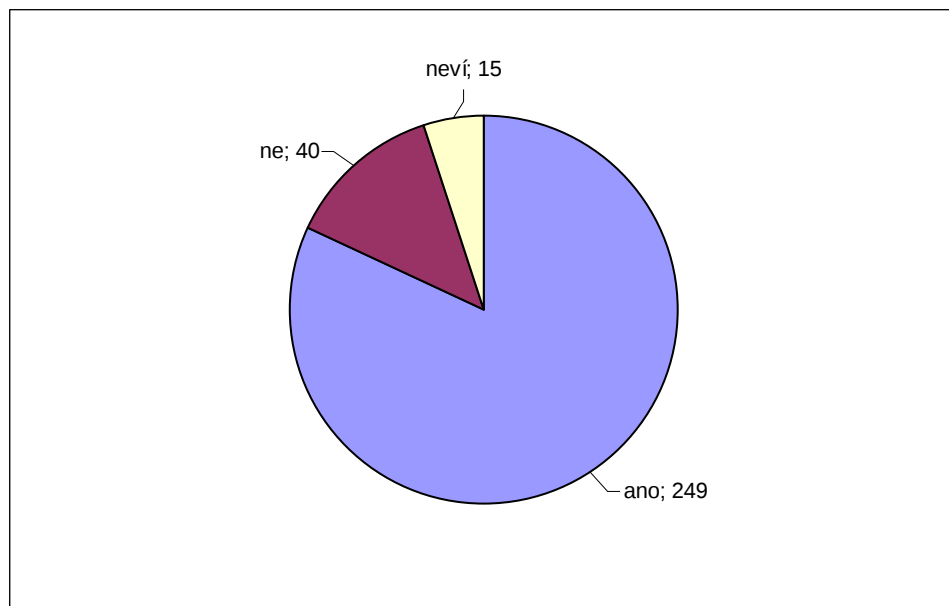
Graf č.8 Podíl odpovědí na otázku č.15

Otázka č.16 měla poskytnout odpověď na poslední cíl stanovený v této práci, v osmé kapitole – jsou tito lidé vnímáni jako plnohodnotní členové farního společenství ve smyslu morálním a společenském? 249 osob odpovědělo kladně, 15 osob nedokázalo odpovědět a 40 odpovědělo záporně. Nejvyšší procentuální podíl záporných odpovědí, vzhledem k počtu farníků kteří se účastnili průzkumu, je ve farnosti Hlučín (23,2%).

Názorný přehled shromážděných odpovědí je znázorněn v grafu č. 9.

Graf č.9 Podíl odpovědí na otázku č.16

13. Diskuze

Všechna shromážděná data a výsledky nám dávají možnost se nad některými skutečnostmi více zamyslet. Autor práce si uvědomuje, že jeho názory a pohled na skutečnost nemusí být sto procentně přijatelný, ale je podpořen jeho osobní zkušeností z jednotlivých farností i z vlastního života.

Podstatné je, že ve všech sledovaných farnostech si problém společenské stigmatizace uvědomují a takto „postižené lidi“ přijímají. Pokud srovnáme procento osob, které se samy zařadily do skupiny společensky stigmatizovaných v otázce č.11 (15,3%) a hodnoty v tabulce č.1, může se to jevit jako malá hodnota. Je však třeba vzít v úvahu intimnost otázky a fakt, že ne každý se svěří se svým trápením – byť i jen formou dotazníku – a také, že tito lidé mohou mít obavy z reakce ostatních na jejich přítomnost v kostele a proto se vyhýbají kontaktu s nimi. Důvodů může být samozřejmě více. Šestnáct dotazníků nedalo požadovanou

odpověď ano/ne a mezi nimi je pravděpodobně někdo, kdo se nechce „přiznat“ ke svému trápení. Je potěšující, že těchto pár desítek lidí, mělo odvahu o svém problému napsat a to většinou velmi otevřeně i s dodatkem

Míra přijetí těchto osob je ovlivněná typem farnosti. Jsou farnosti, kde je tato skupina méně dobře akceptovatelná a naopak. Příčinou může být větší počet starších osob, tradičně konzervativní prostředí, nedůvěra k tomu co se vymyká přijímanému standartu apod. Na druhé straně jsou farnosti „otevřené“, které jsou ovlivněny větší migrací obyvatel, společensko-kulturní vstřícnosti a toleranci k odlišnému. Osobnost kněze nebyla ani v jedné ze sledovaných oblastí zásadním způsobem rozhodující.

Zajímavé bylo hodnocení přístupu farníků a kněze ke sledované skupině z pohledu farnosti, otázky č.9 a č.10, a z pohledu samotných „stigmatizovaných osob, otázky č.13 a č.14. Rozdíl v hodnocení z těchto rozdílných pohledů je dán pravděpodobně tím, že lidé z předmětné skupiny mají osobní zkušenosti jak s knězem, tak s farním společenstvím při řešení svých palčivých problémů. V hodnocení, které bylo od lidí se společenským stigmatem, v otázce přijetí od duchovního a od farníků byl postoj kněze většinou hodnocen lépe. Výjimku tvořila farnost Kunčice p. Ondřejníkem a část farnosti Ostrava-Zábřeh. V prvním případě je možno výsledek vnímat jako absenci stálé přítomnosti kněze – viz. kap.11.2., ve druhém případě hraje roli instalace kněze polské národnosti, který přišel z jiného kulturního prostředí a nemá dar empatického přístupu k farníkům a pohotové reakce na řešení problémů.

Dalším zajímavým výsledkem jsou odpovědi na otázku č.15, která se týká zapojení osob se „stigmatem“ do života farnosti – viz graf č.8. Více než polovina respondentů odpověděla na otázku kladně, na druhé straně velký počet osob (100) nedovedl odpovědět. Nabízejí se alespoň dvě vysvětlení:

- Zapojení sledované skupiny je tak nenápadné a bezproblémové, že nevzbuzuje pozornost
- Odpovídající zaujímají postoj – to není můj problém, tak se o to nestarám

Zkusme být optimisté a věřit, že převažuje první vysvětlení.

Další podstatná skutečnost není tolik zjevná z odevzdaných dotazníků – i když se také zde ve vyjádřeních v otázce č.17 objevily názory – jako spíše z rozhovorů v jednotlivých farnostech. Shovívavý a vstřícný přístup je k rozvedeným, osobám žijícím v katolicky nedovoleném svazku, svobodným matkám a „mírným“ alkoholikům. Opatrný, snad až odtazitý je vztah k drogově závislým, trestaným recidivistům, bezdomovcům odpudivého zevnějšku a chování a také k lidem s homosexuální orientací. Není to však jen problém křesťanské, nebo přesněji katolické části populace, ale celkového vnímání a postoje ve společnosti.⁹⁰

Méně pozitivní jsou však další zjištěné údaje. Počet osob hlásících se k vyznání římskokatolickému je podle výsledků sčítání z roku 2011 v MSK 12,99%. Ale skutečný podíl praktikujících věřících ve sledovaných farnostech je 4,99%. Je otázkou proč je rozdíl v těchto hodnotách takový? Je Církev, respektive farní společenství tak neatraktivní a nedůvěryhodné, že se jim část věřících vyhýbá? Nebo je to pohodlnost a nechť přihlásit se veřejně a zapojit do farního společenství? Určitě je zde prostor pro analýzu a zvážení možnosti jak tento stav napravit.

Další zarážející skutečností je malý počet respondentů do třiceti let, viz. kap.12. Autor práce se sám přesvědčil, že skutečný stav není tak tristní, jak ukazují výsledky. Je tedy znovu důvod se ptát po příčině tohoto stavu.

⁹⁰ Na téma těchto „předsudků“ bylo provedeno několik výzkumů, např. Navrátil P. a kolektiv, *Romové v české společnosti*

Buď je u těchto mladých lidí nechuť se vyjadřovat k problémům, třeba i jen prostřednictvím dotazníků, nebo vnímají určitý odstup a přezíravost ze strany starší generace a pak se stavějí k problémům taky odtažitě – nás do toho netahejte, řešte si to sami. Podobné jevy je možné zaznamenat v celé společnosti, nezájem o politické a společenské dění, neúčast ve volbách apod.

Celkově lze na základě výsledků z odevzdaných a použitelných dotazníků udělat tento závěr:

- Přijetí nebo nepřijetí společensky stigmatizovaných osob je v každé farnosti individuální a je ovlivněno sociálně-kulturním prostředím v němž se farnost nachází, částečně osobností kněze a obecně velikosti lásky a pochopení k potřebám bližních od každého člena farního společenství.⁹¹

⁹¹ Na celou tuto problematiku lze také pohlížet v duchu slov Ježíše Krista o soli a světle, viz Mt 5,13-16

Závěr

Je poměrně obtížné a obsahově náročné popsat a zhodnotit detailně a ze všech úhlů pohledů situaci společensky stigmatizovaných lidí, kteří se nacházejí v prostředí katolické církve. Cílem této práce bylo postihnout danou problematiku v jejich základních rysech. Kromě úvodu a závěru je práce rozdělena na dvě základní části, a to teoretickou a praktickou.

V teoretické části bylo úkolem definovat skupinu společensky stigmatizovaných osob z hlediska psychologického a teologického, z pohledu normality a sociální patologie. Dále je zde popsán postoj státu a církve k těmto lidem, problematika nabídnutí a přijetí pomoci. V závěrečné části je věnována pozornost význačným osobám, které jsou vynikajícím příkladem bratrské lásky.

V praktické části byla popsána vlastní práce na průzkumu v jednotlivých farnostech Ostravsko-opavské diecéze, vymezení problému, volba metody, vlastní průzkum a nakonec rozbor, zhodnocení a interpretace shromážděných dat.

Účelem práce nebylo podat nějaké jednoduché a jednoznačné řešení problému, ale ne existenci problému upozornit – na konkrétních případech – a dát impuls k zamyšlení nad přístupem každého konkrétního člověka, který se může do podobné situace dostat, na jedné nebo druhé straně problému.

Církev nás učí, že: „Důstojnost osoby musí být přiznána každému člověku od početí až po přirozenou smrt.“⁹² Důstojnost osoby neznamená jen její právo na snesitelný a hodnotný život, ale také povinnost prokazovat

⁹² *Dignitatis Personae*, 1

službu lásky a přijetí, kterou máme vůči bližním. Pokud věříme a vyznáváme, že člověk je obraz Boží,⁹³ je pak obrovským pohrdáním tomuto obrazu neposkytovat lásku a úctu, i když je tento obraz někdy pošpiněn a poškozen hříchem.

⁹³ Srov. Gn 1,26

Použitá literatura a prameny

Prameny

Bible. Písmo svaté Starého a Nového zákona. Ekumenický překlad.

10.vydání Praha: Česká biblická společnost, 2004. 1314 s.

ISBN 80-85810-27-1

Dokumenty II.vatikánského koncilu. 1.vydání Olomouc: 2002. 603s.

ISBN 80-7192-467-9

Katechismus katolické církve. 1.vyd. Praha: Zvon, 1995. 793s.

ISBN 80-7113-132-6

JAN PAVEL II. *Familiaris consortio.* 1.vydání Praha: Zvon, 1992. 101s.

ISBN 80-7113-067-2

JAN PAVEL II. *Salvifici doloris.* 1.vydání Praha: Zvon, 1995. 49s.

ISBN 80-7113-151-2

BENEDIKT XVI. *Caritas in veritas.* 1.vydání Praha: Karmelitánské nakl.,

2009. 109 s. ISBN 978-80-7195-414-9

BENEDIKT XVI. *Spae salvi.* 1.vydání Praha: Paulínky, 2008. 61s.

ISBN 978-80-86949-41-3

KONGREGACE PRO NAUKU VÍRY. *Dignitatis personae.*

Vydal: Brno HIPPOKRATES 2008, číslo 3. 44 s. ISSN 1213-2977

KONGREGACE PRO NAUKU VÍRY. *Úvaha ohledně právního návrhu*

svazků mezi homosexuály. Vydala: Česká biskupská konference

Praha 2003. 12s. Pro vnitřní potřebu

MEZINÁRODNÍ TEOLOGICKÁ KOMISE. *Společenství a služba*. 1.vyd.

Praha: Karmelitánské nakladatelství 2005. 62s. ISBN 80-9271-971-9

ČESKÁ BISKUPSKÁ KONFERENCE. *Pokoj a dobro*. Vydal sekretariát

ČBK Praha 2000. 62s. Pro vnitřní potřebu

Literatura

BOSCO, Teresio. *Don Bosko*. II.nezměněné vydání Řím 1990

DRAPELA, Victor, J. *Přehled teorii osobnosti*. Přeložil Karel Balcar,

1.vydání Praha: Portál, 2003. 174 s. Přeloženo z angl. orig.

ISBN 80-7178-766-3

FERJENČÍK, Ján. *Úvod do metodologie psychologického výzkumu*.

Přeložil Petr Bakalář, 1.vydání Praha: Portál, 2000. 255s. Přeloženo ze slovenského orig. ISBN 80-7178-367-6

FISCHER, Slavomil, ŠKODA, Jiří. *Sociální patologie*. 1.vydání

Praha: Grada Publishing a.s.,2009. 224 s. ISBN 978-80-247-2781-3

GILBERT, Guy. *Bratr vyvržených*. Přeložila Eva Špinková, 1.vydání

Praha: Portál, 1993. 127s. Přeloženo z franc. orig.

IBSN 80-85282-X

GOFFMAN, Ervíny. *Stigma*. Přeložil Tomáš Prášek, 1.vydání

Praha: Sociologické nakladatelství (SLON), 2003. 167 s. Přeloženo z angl. orig. ISBN 80-86429-21-0

GRÜN, Anselm, ROBBENOVÁ, Ramona. *Ztroskotals? Máš šanci!*.

Přeložila Jindra Hubková, 1.vydání Praha: Karmelitánské nakl., 2004. 119s. Přel. z německého orig. ISBN 80-7192- 786-4

HALÍK, Tomáš. *Stromu zbývá naděje*. 1.vydání Praha: Lidové noviny,

2009. 233s. ISBN 978-80-7106-989-8

HARTL, Pavel, HARTLOVÁ, Helena. *Psychologický slovník*. 1.vydání

Praha: Portál, 2000. 776 s. ISBN 80-7178-303-X

HEWSTONE, Miles, STROEBE, Wolfgang. *Sociální psychologie*.

Přeložila Dagmar Brejlová, Pavla La Roch, 1.vydání Praha: Portál, 2006. 776 s. Přeloženo z angl.orig. ISBN 80-7367-092-5

- KRAUS, Blahoslav. *Základy sociální pedagogiky*. 1.vydání Praha: Portál, 2008. ISBN 978-80-7367-383-3
- MATOUŠEK, Oldřich, KROFTOVÁ, Andrea. *Mládež a delikvence*. 1.vydání Praha: Portál, 1998. 335 s. ISBN 80-7178-226-2
- Mezinárodní klasifikace nemocí; 10. revize*. 2.vydání Praha: Bonton Agency, 2008. 860 s. ISBN 978-80-904259-0-3
- RAHNER, Karl, VORGRIMLER, Herbert. *Teologický slovník*. Přeložili František Jirsa, Jan Sokol, Jan Kranát, 1.vydání Praha: Vyšehrad, 2009. 496s. Přel. z něm. orig. ISBN 978-80-7021-934-8
- SMAHEL, Rudolf, Doc.Dr., *Duševní vývoj a duchovní zrání dítěte*. 1.vydání Olomouc: Matice cyrilometodějská s.r.o., 1977. 133s.
- ŠPIDLÍK, Tomáš, a kol. *Nové cesty pastorální teologie – Krása jako Východisko*. Přeložili Pavel Ambros, Josef Bradáč, Robert Svatoň, Michal Umlauf, 1. vydání Olomouc: Centrum Aletti – Refugium Velehrad Roma s.r.o., 2008. Přeloženo z ital.orig. ISBN 978-80-86715-97-1
- TAVEL, Peter. *Vybrané kapitoly ze sociální psychologie*. 1.vydání Olomouc: Universita Palackého, 2007. 132s. ISBN 978-80-244-1658-8
- TONDRA, František. *Morální teologie – Principy*. Studijní texty na portálu CMTF, 2009. Pro vnitřní potřebu.
- VELLA, Elias. *Zakotvit svůj život v Bohu*. Přeložila Věra Vodičková, 1.vydání Olomouc: Matice cyrilometodějská s.r.o., 1999. ISBN 80-7266-028-4
- VÁGNEROVÁ, Marie. *Psychopatologie pro pomáhající profese*. 4.vydání Praha: Portál 2008. 872 s. ISBN 978-80-7367-414-4

Seznam internetových odkazů

www.anonymnigambleri.cz – občanské sdružení

www.divineprovidence.e-monsite.com - fotografie Guy Gilberta

www.monikaplocova.cz – soukromé zařízení pro pomoc v závislostech

www.ikv.sk.katolickytydenik - č.8/2012, rozhovor s Mariánem Kuffou

<http://iregistr.mpsv.cz/socreg/vitejte.fw.do?SUBSESSION> - pomoc státu
pro sociální oblast a neziskové organizace

www.katyd.cz - Katolický týdeník č.36/2006, rozhovor s Mariánem
Kuffou

www.lavoixdunord.fr - fotografie Guy Gilberta

www.modrykriz.org - nezisková organizace pro pomoc lidem se
závislostmi

www.muninedia.cz/.../matkaterezavgatich - postřehy o Mariánu Kuffovi

www.odkazyonline.cz/statistiky měst a obcí v České republice

www.ostrava.czso.cz - Český statistický úřad pobočka Ostrava

www.osobnosti.cz - Jan Bosko

www.slovníkcizichslovabz.cz - členění sociálně-patologických jevů
prof. PhDr. Rudolf Kohoutek CSc.

www.svetlozivot.ichtys.sk. – fotografie Marián Kuffa

<http://verejna-spravakr-moravskoslezsky.cz/soc> - sociální oblast pomoci
lidem v nouzi

www.en.wikipedia.org/wiki/guygilbert - informace o osobě Guy Gilberta

www.cs.wikipedia.org/wiki/janbosco - fotografie Jana Boska

www.zkola.cz - informační a vzdělávací portál Zlínského kraje

Seznam obrázků a grafů

Obr. č.1 Sv.Jan Bosco (převzato z www.cs.wikipedia.org)

Obr. č.2 Guy Gilbert (převzato z www.divineprovidence.e-monsite.com a www.lavoixdunord.fr)

Obr. č.3 Marián Kuffa (převzato z www.svetlozivot.ichtys.sk)

Graf č.1 Podíl odpovědí na otázku č.1

Graf č.2 Podíl odpovědí na otázku č.2

Graf č.3 Odpověď na otázku č.4

Graf č.4 Odpověď na otázku č.5

Graf č.5 Odpověď na otázku č.7

Graf č.6 Podíl odpovědí na otázku č.8

Graf č.7 Podíl odpovědí na otázku č.11

Graf č.8 Podíl odpovědí na otázku č.15

Graf č.9 Podíl odpovědí na otázku č.16

Seznam tabulek

Tabulka č.1 Základní sumární data pro Moravskoslezský kraj

Tabulka č.2 Informativní přehled o distribuci dotazníků ve farnostech

Tabulka č.3 Sumarizace

Tabulka č.4 Výsledná data z dotazníků

Seznam příloh

Příloha č.1 Mapa farností v Ostravsko-opavské diecézi

Příloha č.2 Dotazník